



Archeologische prospectie met ingreep in de
bodem
Merchtem, Wolvertemsesteenweg

Titel

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Merchtem Wolvertemsesteenweg

Auteur

Margot Vander Cruyssen en Niels Janssens met bijdrage van Piotr Pawelczak

Opdrachtgever

Matexi

Projectnummer

2015-328

Plaats en datum

Gent, februari 2016

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 168

ISSN 2033-6898

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Bureauonderzoek	3
2.1	Landschappelijke en bodemkundige situering.....	3
2.1.1	<i>Topografische situering</i>	3
2.1.2	<i>Geologie en landschap</i>	5
2.1.3	<i>Bodem</i>	7
2.2	Historiek en cartografische bronnen.....	8
2.2.1	<i>Historiek</i>	8
2.2.2	<i>Cartografische bronnen</i>	9
2.3	Archeologische data	11
2.3.1	<i>Centrale Archeologische Inventaris</i>	11
2.4	Archeologische verwachting	15
3	Methode	16
3.1	Veldwerk.....	16
4	Resultaten	18
4.1	Bodem (P. Pawelczak)	18
4.2	Spoorbeschrijving en interpretatie	22
4.2.1	<i>Algemeen</i>	22
4.2.2	<i>Beschrijving en interpretatie van de sporen</i>	22
5	Vondstmateriaal	31
6	Besluit	32
6.1	Algemeen.....	32
6.2	Beantwoording onderzoeksvragen	32
6.3	Advies	34
7	Bibliografie	35
8	Lijst met figuren	37
9	Bijlagen	38
9.1	Lijsten	38
9.1.1	<i>Sporenljst</i>	38
9.1.2	<i>Fotolijst</i>	38
9.1.3	<i>Vondstenlijst</i>	38
9.1.4	<i>Profielenlijst</i>	38
9.1.5	<i>Tekenvellen</i>	38
9.2	Kaartmateriaal: overzichtsplan	38
9.3	Digitale versie van het rapport, de bijlagen, de bodemprofielen, sporencoupes en het fotomateriaal	38

Technische fiche

Naam site:	Merchtem, Wolvertemsesteenweg
Onderzoek:	Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Ligging:	Wolvertemsesteenweg Merchtem Vlaams-Brabant
Kadaster:	Afdeling 2, Sectie H, Percelen: 678h, 678m, 678n, 678z, 679K3, 679L3, 583A2, 584R, 588K ¹
Coördinaten:	X: 141197,01 Y: 183174,55 (noordoosten van het terrein) X: 141124,31 Y: 183212,87 (noordwesten van het terrein) X: 140968,49 Y: 182855,09 (zuidoosten van het terrein) X: 140887,18 Y: 182915,99 (zuidwesten van het terrein)
Opdrachtgever:	Matexi
Uitvoerder:	BAAC Vlaanderen bvba
Projectcode BAAC:	2015-328
Projectleiding:	Niels Janssens
Vergunningsnummer:	2015/511
Naam aanvrager:	Niels Janssens
Terreinwerk:	Niels Janssens, Margot Vander Cruyssen, Piotr Pawelczak en Niels Schelkens
Verwerking:	Margot Vander Cruyssen en Niels Janssens met bijdrages van Piotr Pawelczak en Niels Schelkens
Trajectbegeleiding:	Els Patrouille (Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant)
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba (tijdelijk)
Grootte projectgebied:	ca. 43 000 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte:	ca. 4440 m ²
Termijn:	Veldwerk: 4 dagen Uitwerking: dagen
Reden van de ingreep:	verkaveling
Bijzondere voorwaarden:	Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed

¹ Perceel 677y staat vermeld in de bijzondere voorwaarden maar is eigendom van de Kerkfabriek van Merchtem. Zij wensten hun perceel uiteindelijk niet te ontwikkelen. Deze gronden maakten geen deel uit van de verkavelingsaanvraag en dienden bijgevolg niet onderworpen te worden aan archeologisch vooronderzoek.

Archeologische verwachting:

In 2007 werden in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein archeologische sporen gevonden van een Romeinse villa. Dit vergroot het archeologisch potentieel van het projectgebied.

Wetenschappelijke vraagstelling:

De vraagstelling van het onderzoek, geformuleerd in de bijzondere voorwaarden, is gericht op de registratie van de nederzettingssite. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen? Is er een link met de nabijgelegen Romeinse villa?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging wegnomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijk onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Resultaten:

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden, uitgezonderd enkele recente vergravingen en drainagesystemen, nauwelijks archeologische sporen aangetroffen.

1 Inleiding

Naar aanleiding van een verkavelingsproject aan de Wolvertemsesteenweg te Merchtem werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd. Dit onderzoek werd uitgevoerd door Baac Vlaanderen in opdracht van Matexi.



Figuur 1: Situering onderzoeksgebied op orthofoto²

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van de Vlaamse Regering 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de verkaveling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de prospectie is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Het onderzoek werd uitgevoerd van maandag 30 november tot en met donderdag 3 december 2015. Projectverantwoordelijke was Niels Janssens. Margot Vander Cruyssen, Piotr Pawelczak en Niels Schelkens werkten mee aan het onderzoek. Contactpersoon bij de bevoegde overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, was Els Patrouille. Contactpersoon bij de opdrachtgever (*Matexi*) was Gino Goovaerts.

² Geopunt, 2015a.

Na dit inleidende hoofdstuk volgt een beknopt bureauonderzoek, met de gekende bodemkundige en archeologische gegevens betreffende het onderzoeksgebied en haar omgeving. Vervolgens wordt de toegepaste methode toegelicht. Daarna worden de resultaten van de archeologische opgraving gepresenteerd. Hieruit volgen een synthese en interpretatie van de occupatiegeschiedenis van het onderzoeksterrein.

2 Bureauonderzoek

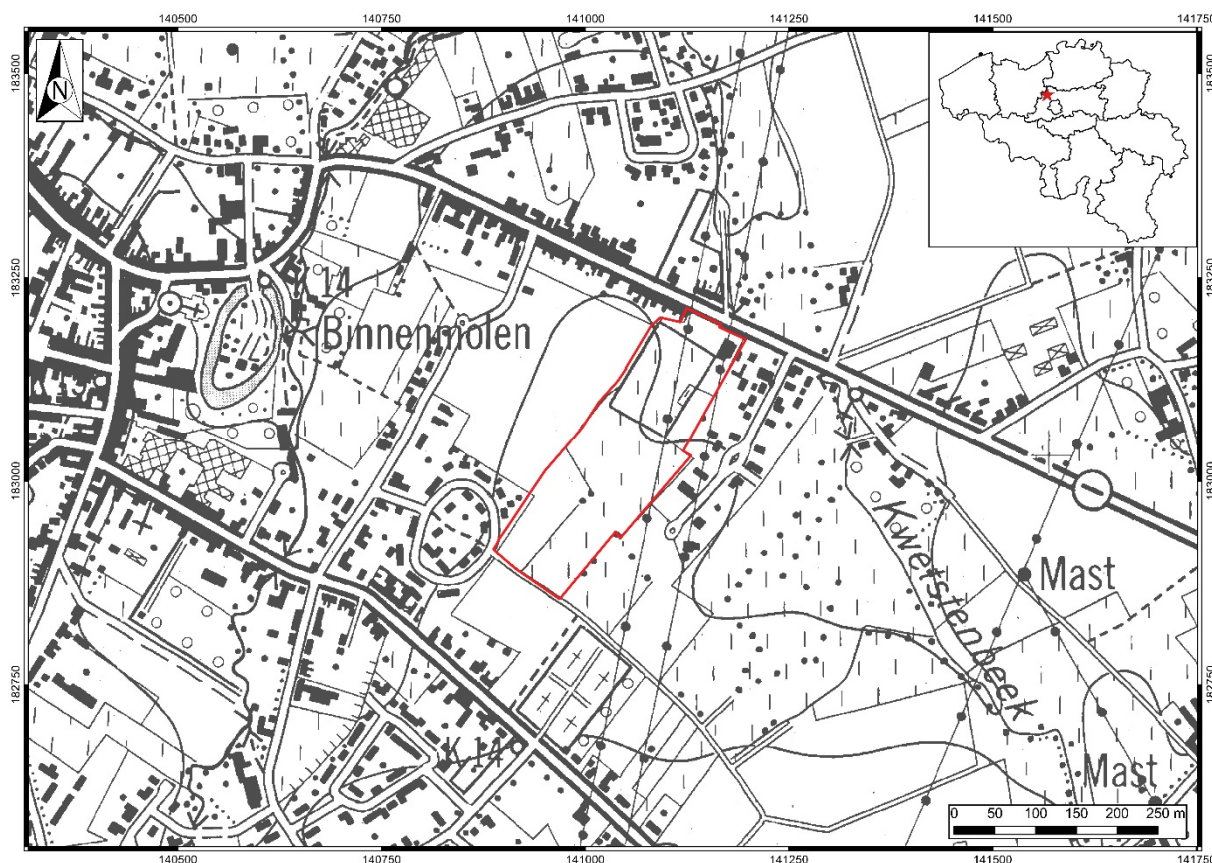
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie en archeologie met betrekking tot de onderzoeklocatie en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

2.1 Landschappelijke en bodemkundige situering

2.1.1 Topografische situering

Het onderzoeksgebied is gelegen in Merchtem aan de Wolvertemsesteenweg nr. 92 (Figuur 2 en Figuur 3). In het noorden, noordoosten en zuidwesten wordt het omgeven door woonverkavelingen. Ten zuidoosten bevindt zich een kerkhof. Ten tijde van het onderzoek was het terrein in gebruik als akker en weiland.

Merchtem bevindt zich in het noordwesten van Vlaams-Brabant, centraal tussen Brussel, Dendermonde en Vilvoorde. Het behoort tot 'Brabantse Kouters', een streek in Vlaams-Brabant die deel uitmaakt van de Groene Gordel rond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De benaming verwijst naar de grote aanwezigheid van bewerkte velden in deze streek.



Figuur 2: Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart³

³ Geopunt, 2015b.



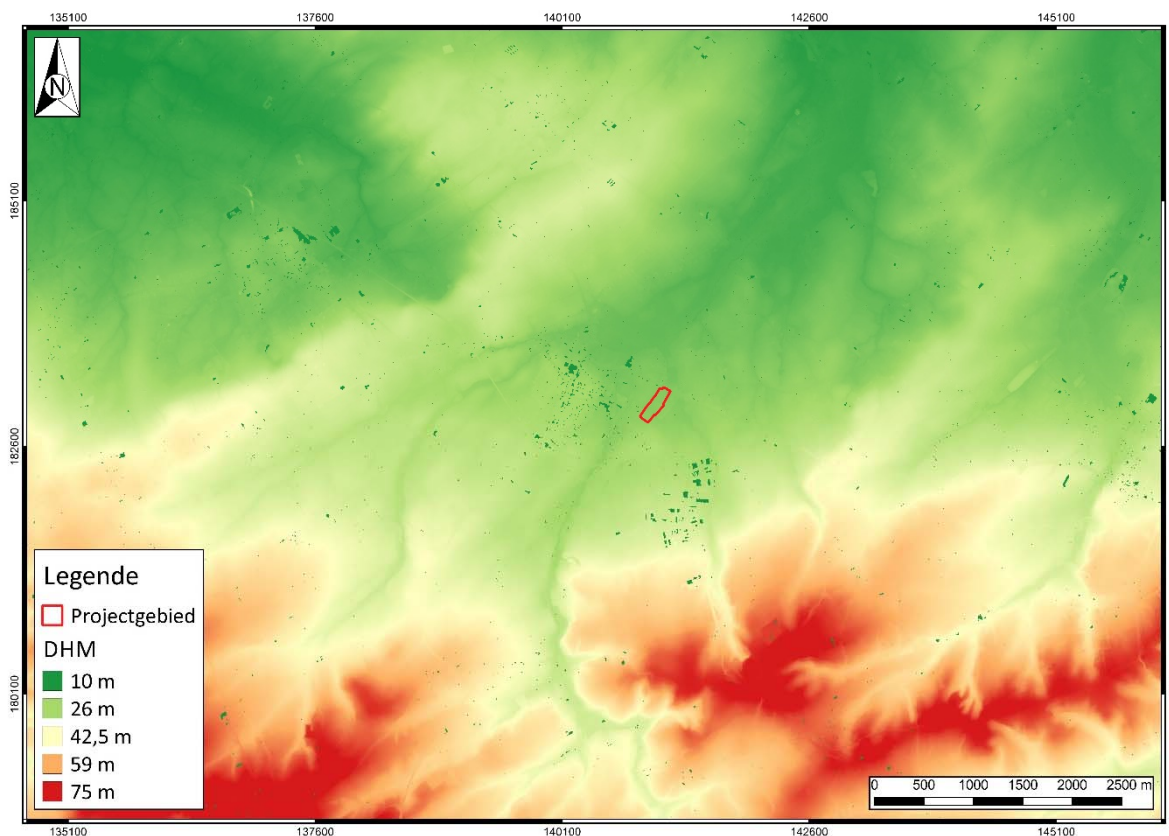
Figuur 3: Situering onderzoeksgebied op de GRB⁴

Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen 22 (noorden) en 24 (zuiden) m TAW. Het is te situeren op de grens van de Vlaamse Vlakte met het heuvelachtige Pajottenland (Figuur 4). De streek van de Brabantse Kouters wordt zeer diep versneden door talrijke beekvalleien.

Een van deze beekvalleien werd, samen met haar bijbeken (Vuilbeek, Robbeek), uitgeschuurd door de Grote Molenbeek, de belangrijkste waterloop tussen de Zenne en de Dender.⁵ Deze depressie van de Grote Molenbeek, waarin Merchtem ligt, loopt in min of meer noordelijke richting door het midden van de brabantse kouters.

⁴ Geopunt, 2015c.

⁵ Louis 1965, 13.



Figuur 4: Situering onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen

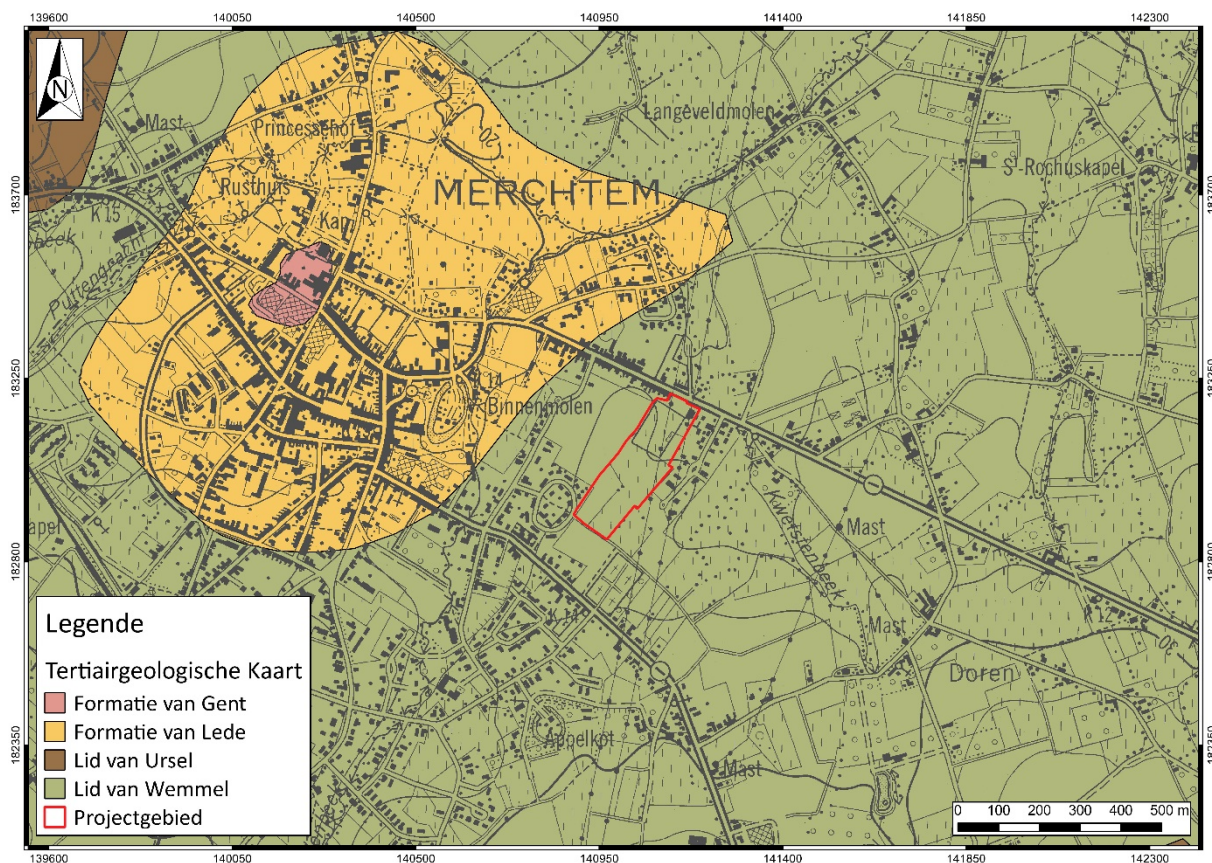
2.1.2 Geologie en landschap

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen*⁶ wordt binnen het plangebied het tertiair substraat gevormd door het Lid van Wemmel (MaWe) (Figuur 5), dat bestaat uit grijs tot groen fijn zand, dat glauconiet- en kleihoudend is.⁷ Het Lid van Wemmel behoort tot de Formatie van Maldegem (Ma) en kent zijn oorsprong in het Laat-Eoceen. Dit lid bevat onderaan een meestal goed ontwikkelde grovere basislaag, waarin naast *Nummulites wemmelensis* (eencellige foraminiferen) talrijke gerolde *N. laevigatus* en afgeronde fossielhoudende kalkzandsteenbrokken aangetroffen worden.⁸

⁶ DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.

⁷ DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.

⁸ Buffel et. al. 2009, 32-33.

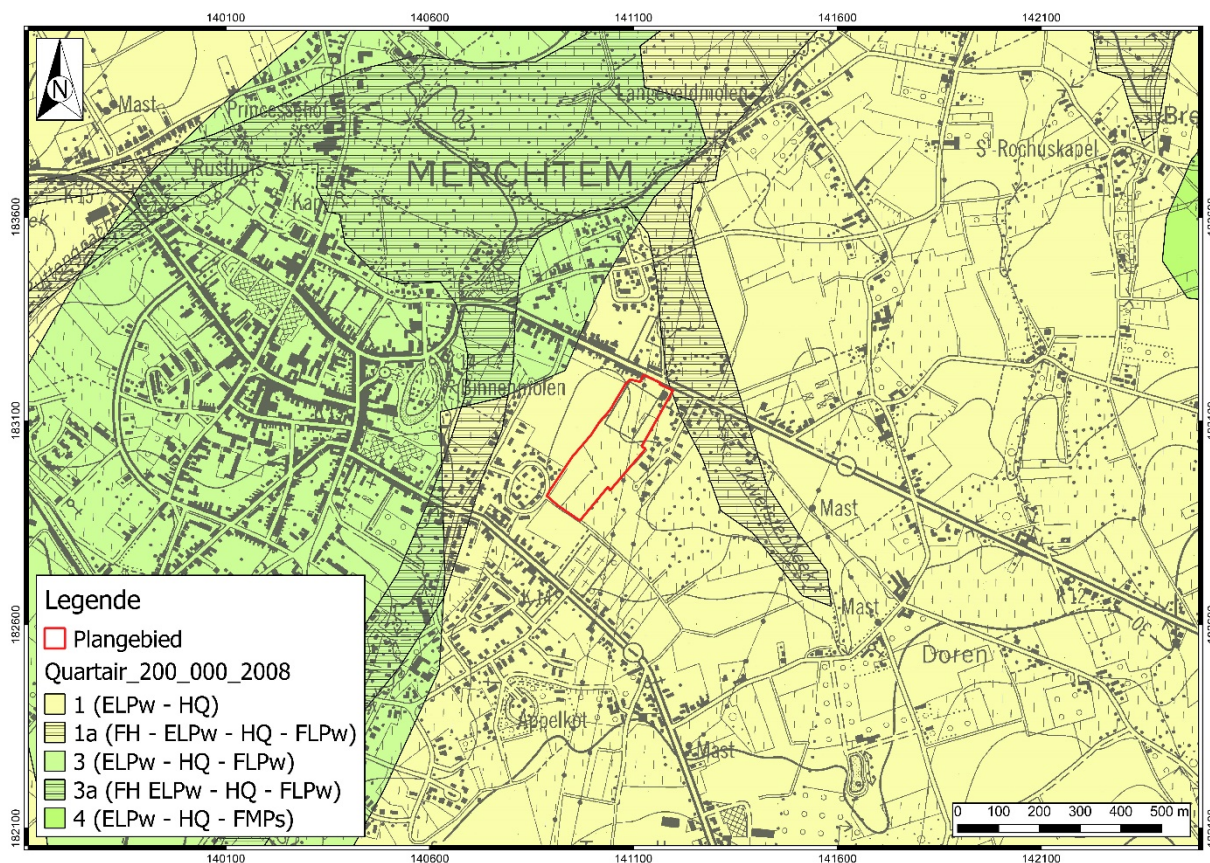


Figuur 5: Situering onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart⁹

Volgens de quartairgeologische kaart komen in het plangebied Eolische (ELPw) afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en Hellingsafzettingen (HQ) van het Quartair voor (Figuur 6 – legende: 1). Er komen geen Holocene of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie voor.¹⁰

⁹ DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.

¹⁰ DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.



Figuur 6: Situering onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart¹¹

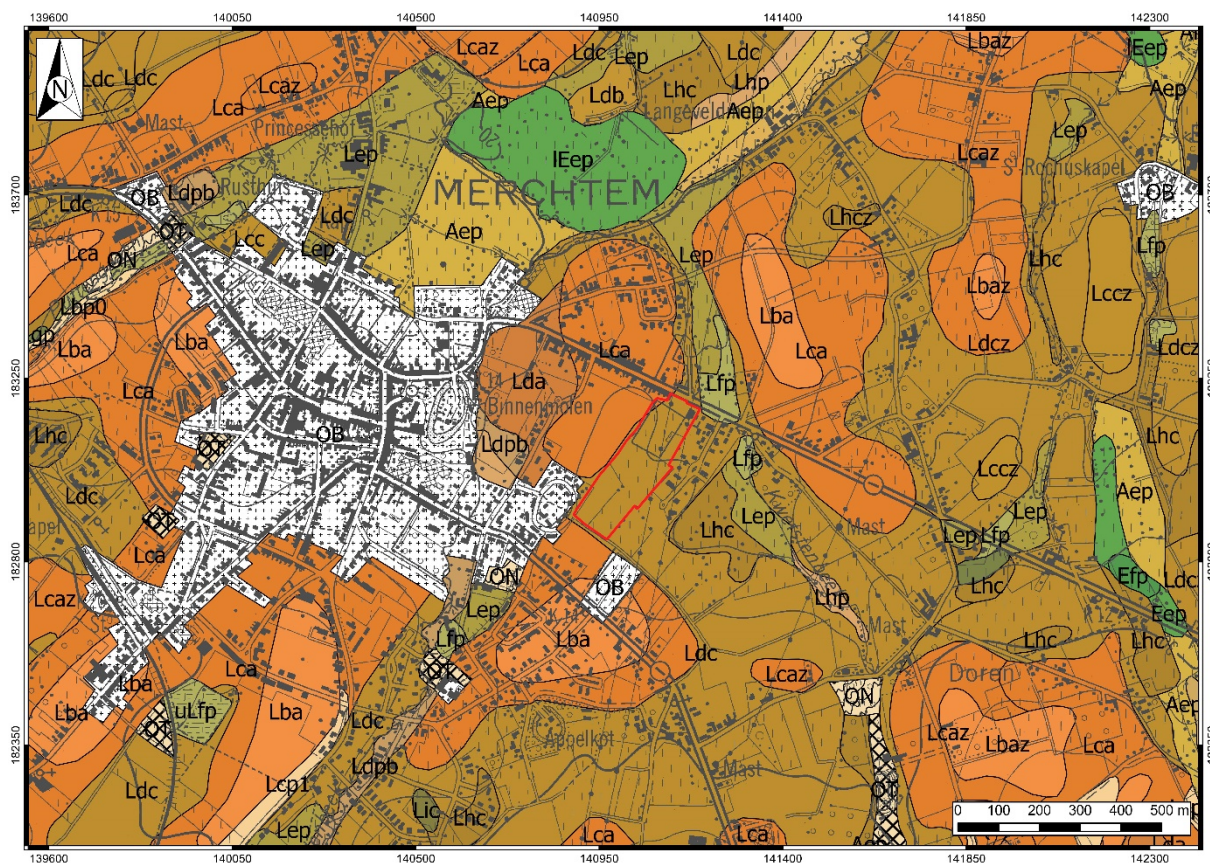
2.1.3 Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen¹² is de bodem in het plangebied gekarteerd als *matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde B textuur* (Ldc) (Figuur 7). Bij dit bodemtype komt onder de bouwvoor (Ap) een bleekbruine uitgelogde horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakker roestverschijnselen vertoont. De B horizont is verbrokken, sterk gevlekt en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Het materiaal wordt soms zwaarder of zandiger in de diepte. Vaak komt op wisselende diepte het Tertiair substraat voor. Door stagnerend water komt boven het klei- of klei-zandsubstraat vaak een roestige band voor. De roestverschijnselen beginnen over het algemeen in het bovenste deel van de B horizont. In de winter is dit bodemtype te nat, het blijft lang fris in de lente en is goed vochthoudend in de zomer. Voor het gebruik als akkerland is drainage vereist. Het is erg geschikt voor weiland.¹³

¹¹ DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.

¹² DOV Vlaanderen Bodemverkenner, 2015.

¹³ Van Ranst, Sys 2000, 270-271.



Figuur 7: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹⁴

2.2 Historiek en cartografische bronnen

Binnen dit kader wordt eerst een klein historisch overzicht gegeven over het onderzoeksgebied, daarna worden de reeds gekende archeologische waarden uit de nabije omgeving besproken.

2.2.1 Historiek

De geschiedenis van Merchtem gaat zeker terug tot in de Romeinse periode. Op verschillende plaatsen werden Romeinse overblijfselen gevonden en ook de nabijheid van de Romeinse heirbaan tussen Asse en Rumst is een indicatie voor een Romeinse occupatie. Uit de zevende eeuw is Sint Emebertus gekend, een bisschop van Kamerijk die uit een familie van Merovingische grootgrondbezitters stamde en in Merchtem gevestigd waren. Merchtem was toen een rijk en dichtbevolkt gebied. De huidige Onze-Lieve-Vrouw-ter-noodt kerk (voordien Sint-Pieterskerk) in het centrum van Merchtem bevindt zich vlakbij een versterking die lang aan de hertogen van Brabant heeft toebehoord. De kerk stamt vermoedelijk uit de negende eeuw. In de twaalfde eeuw komt de kerk in het bezit van de abdij van Affligem en zal deze abdij gedurende vijf eeuwen de voornaamste grondheer van Merchtem zijn. In 1251 maakte de hertog van Brabant, Hendrik III, een vrijheid van Merchtem.¹⁵¹⁶ Merchtem was een belangrijk knooppunt van interregionale wegen in het grensgebied tussen Vlaanderen en Brabant.¹⁷

¹⁴ DOV Vlaanderen bodemverkenner, 2015.

¹⁵ Hasquin 1980, 673-674.

¹⁶ Gemeente Merchtem 2015.

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed ID 134072, 2015a.

De oudste naam van Merchtem is gekend uit een kopie uit het midden van de elfde eeuw: *Martinas*. Andere gekende toponiemen zijn o.a. Martines (1117), Merchtinis (1120), Mercten (1150), Merchtene (1313). De stam *Mart-* komt waarschijnlijk van de heiligennaam Martinus. Merchtem is geen heem-naam. De uitgang *-em* ontstond door analogie met andere *g/hem*-namen. Mogelijk is de naam afkomstig van de persoonsnaam *Markatinio* (Keltisch *marko*, Germaans *marha* 'paard').¹⁸

2.2.2 Cartografische bronnen

Een andere belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd, zijn enkele historische kaarten geraadpleegd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 18de eeuw of later voorhanden zijn.

Het historisch kaartmateriaal geeft een beeld van hoe (eventuele) bebouwing evolueerde door de eeuwen heen, maar pas vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen, m.a.w. vanaf de 18de eeuw. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op de kaarten geen garantie dat er geen bebouwing geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was geen of weinig aandacht voor de "gewone bewoning"/burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

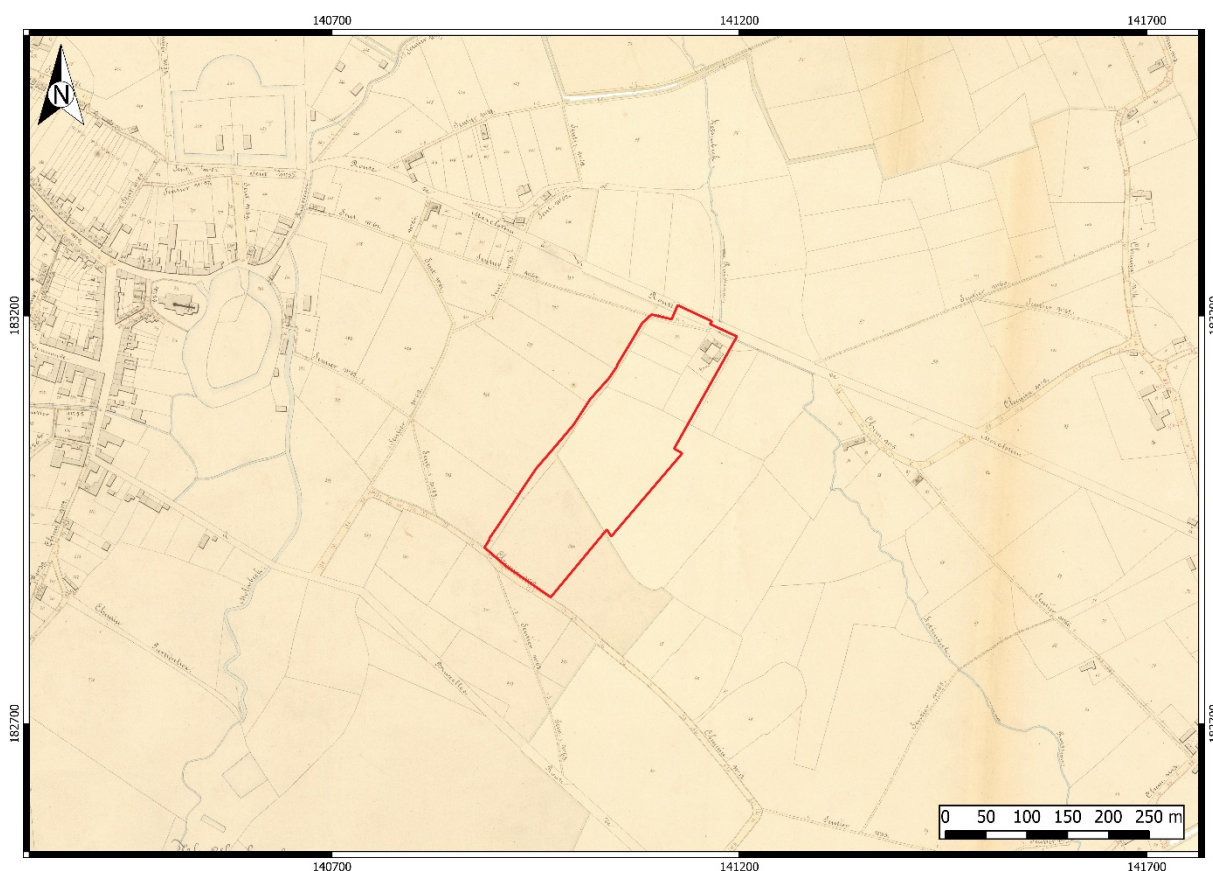


Figuur 8: Situering onderzoeksgebied op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778)¹⁹

¹⁸ Debrabandere et.al. 2010, 166.

¹⁹ Geopunt, 2015d.

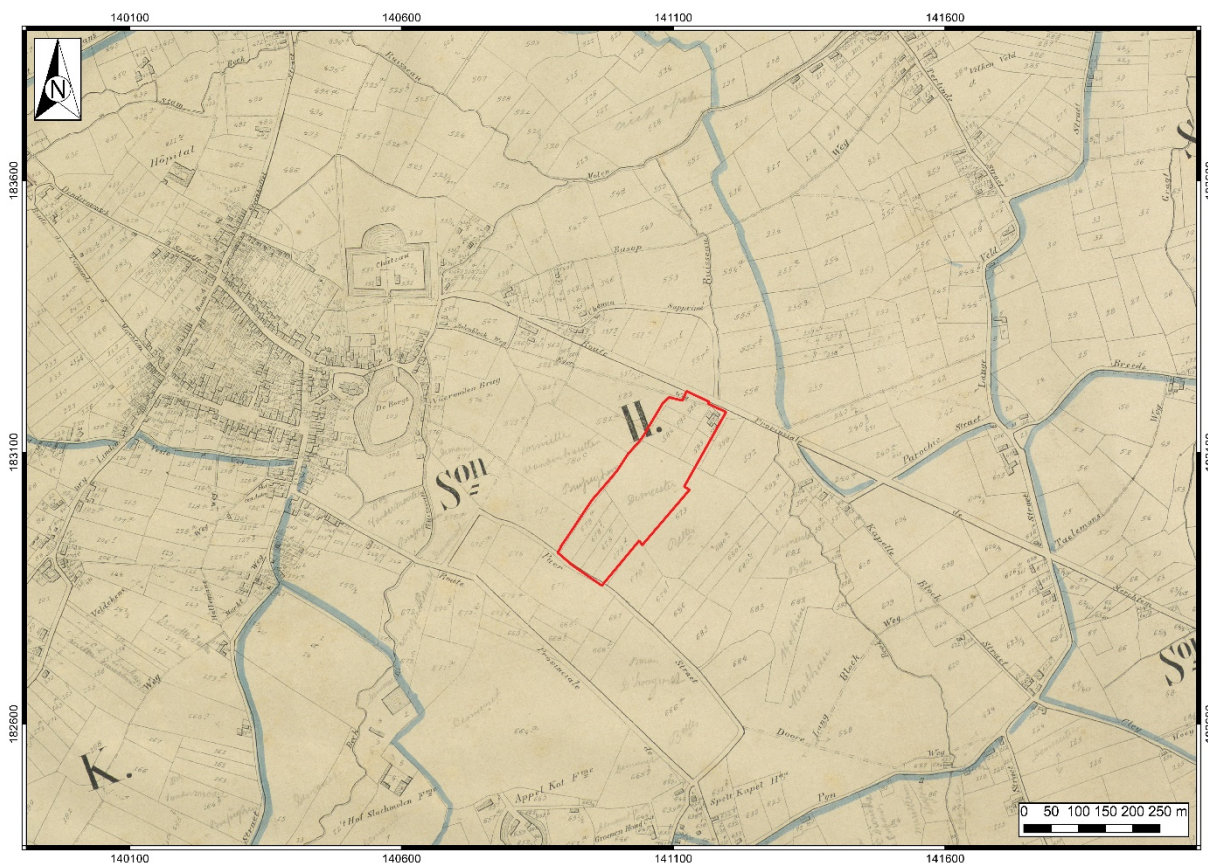
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden of de Ferrariskaart (1771-1778) staat het plangebied afgebeeld als akker. In het noordoosten van het terrein is een gebouw of woning weergegeven. Ten westen is het dorpscentrum van Merchtem te zien met de Onze-Lieve-Vrouwe-Ter-Noodt-kerk, de ovaalvormige burchtmotte uit de 9de of 10de eeuw en ten noorden daarvan een tweede motte met kasteel uit de 18de eeuw. De perceelgrenzen binnen en rondom het projectgebied komen grotendeels overeen met de huidige percelering. In deze periode was het terrein blijkbaar in gebruik als akker. De natte zandleembodem moet economisch interessant geweest zijn voor de cultivatie van gewassen. Dit in tegenstelling tot de gronden aan de Grote Molenbeek, de Kwetstenbeek en ten noorden van het kasteel die niet in cultuur gebracht zijn. De gronden langsheen de beken waren vermoedelijk te nat. Ten noorden van het kasteel betreft het bodemtype een droge zandleembodem, deze waren mogelijk minder geschikt als akker.²⁰ Verder is op de Ferrariskaart de Grote Molenbeek (west) en de Kwetstenbeek (oost) afgebeeld.



Figuur 9: Situering onderzoeksgebied op de Atlas van de Buurtwegen (ca.1840)²¹

²⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed ID 134072, 2015a.

²¹ Geopunt, 2015e.



Figuur 10: Situering onderzoeksgebied op de Poppkaart (1860)²²

Op de Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840) en de Poppkaart (1866) is een gelijkaardige situatie te zien. Het projectgebied is afgebeeld als weiland of akker en de percelering komt grotendeels overeen met de huidige perceelgrenzen. Enkel het noordwestelijke perceel (heden: 584R) was verder ingedeeld in drie afzonderlijke percelen. Volgens de Popp-kaart is het middelste perceel eigendom van 'Demeester'. Helemaal in het noordoosten van het onderzoeksgebied, aan de huidige Wolvertemsesteenweg (*Route de Merchtem - Route Provinciale*) wordt een gebouw weergegeven. Ook hier is ten westen het dorpscentrum afgebeeld met de kerk, oude burchtmotte en het 'nieuwe' kasteel. De Grote Molenbeek en Kwetstenbeek zijn weergegeven.

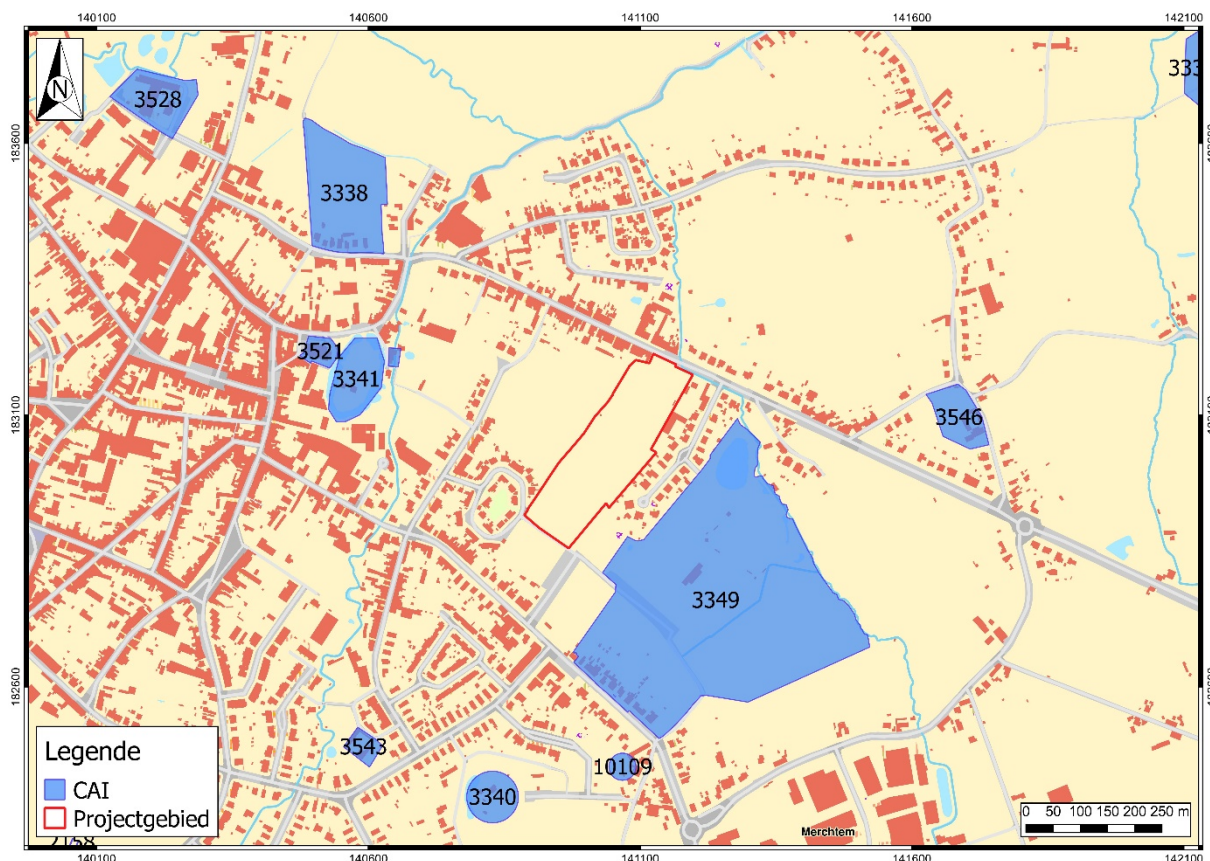
2.3 Archeologische data

2.3.1 Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. In de omgeving van het plangebied zijn enkele archeologische waarden gekend (Figuur 11).²³

²² Geopunt, 2015f.

²³ Centraal Archeologische Inventaris 2015.



Figuur 11: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving²⁴

Ten zuidoosten van het projectgebied is een 16 ha grote zone als archeologisch interessant bestempeld (ID 3349). Op ongeveer 7 ha hiervan vond in 2007, naar aanleiding van de bouw van een nieuw sportcomplex, onder leiding van Stephan Van Bellingen een proefsleuvenonderzoek plaats. In het zuidelijk deel, langs het oud tracé van de Puursstraat werden twee gebouwen van een voorheen onbekende Gallo-Romeinse villa uit het einde van de eerste/begin tweede eeuw aangesneden (Figuur 12). Archeologen Igor Van den Vonder en Ellen Van de Velde startten even later een noodopgraving. Het villadomein bevindt zich ongeveer 6 km ten noordoosten van de vicus van Asse in de *civitas Nerviorum*. Belangrijk hierbij is de inplanting van het villadomein nabij de Kwetstenbeek. De twee gebouwen hebben een noordoost-zuidwestoriëntatie en liggen parallel op ongeveer 150 m van elkaar op een terrein dat lichtjes afhelt naar de Kwetstenbeek. Vermoedelijk stonden ten zuiden van dit projectgebied nog één of meerdere gebouwen. Het hoofdgebouw betreft een porticusvilla zonder hoekvertrekken van 38 bij 17,5 m (Figuur 13). Een brede zuilengallerij ten zuidoosten van centrale zaal markeerde de voorgevel van het gebouw. Het gebouw heeft het basisgrondplan van een klassieke Gallo-Romeinse porticusvilla, vergelijkbaar met de villa's van o.a. Hoogeloon - Kerkackers, Hoegaarden – Goudberg en Jemelle – Malagne. Maar opvallend ontbreken hier uitspringende hoekvertrekken, badvertrekken en een kelder.²⁵ Verkoelde houtresten tonen aan dat het gebouw verwoest is door brand op het einde van de tweede eeuw. In een post-middeleeuwse periode werd de villa volledig uitgebroken en vergraven tot op het niveau van de onderkant van de funderingen. De funderingen bestonden uit een stevig en dicht pakket kiezelsteentjes dat grotendeels onaangeroerd werd aangetroffen. Van de muren zelf zijn slechts enkele stenen in uitbraaksporen gevonden. Het betreft Doornikse kalksteen en lokale Balegemse kalkzandstenen. Vermoedelijk, zoals gebruikelijk bij Gallo-Romeinse villa's, was de steenbouw beperkt tot een sokkel

²⁴ Centraal Archeologische Inventaris 2014.

²⁵ Van den Vonder 2008, 115-119

voor een houtlemen bovenbouw. Dakpanfragmenten, ijzeren nagels en zelfs vensterglas werd aangetroffen. Het aanwezige aardewerk – tafelservies, keukenwaar en opslagmateriaal – met zowel lokaal als geïmporteerd materiaal is voornamelijk te dateren in de tweede eeuw en bevestigt de woonfunctie van het gebouw. Het bijgebouw is onvolledig aangetroffen maar moet minstens 28 m lang geweest zijn en 9 m breed. Vermoedelijk was het een graanopslagplaats. Ten zuiden van het hoofdgebouw werden nog enkele paalkuilen, grachten en een vermoedelijk Gallo-Romeins grafveld met minstens acht crematiegraven blootgelegd.²⁶ De vulling van de graven bevatten relatief veel fragmentaire, onverbrande aardewerkscherven. Mogelijk is dit aardewerk afkomstig van de grafmaaltijd. Ook onverbrand dierenbeen, zonder anatomisch verband, werd in de graven aangetroffen. Dit kan eveneens wijzen op consumptieafval van de grafmaaltijd.²⁷ Verder wijzen ertsknollen, smeltkroezen en ijzerslakken op een lokale ijzerproductie.²⁸

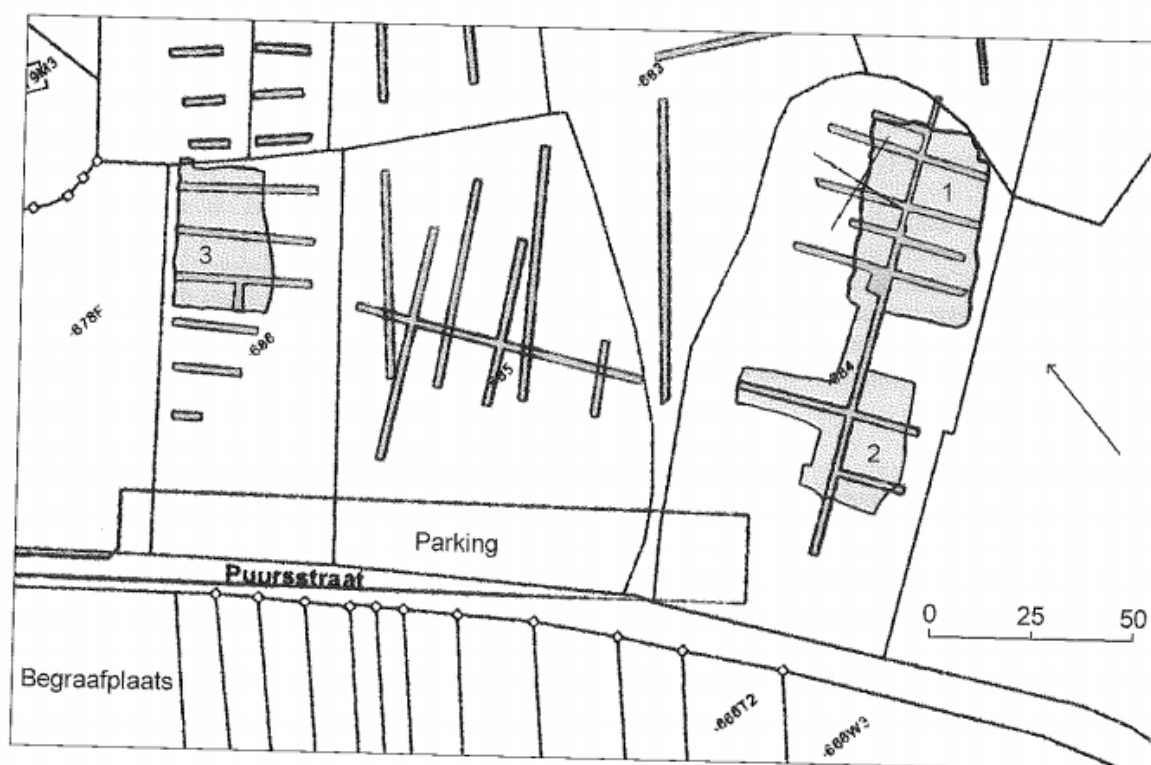


Fig. 1 : Locatie van het hoofdgebouw (1), het grafveld (2) en het bijgebouw (3).

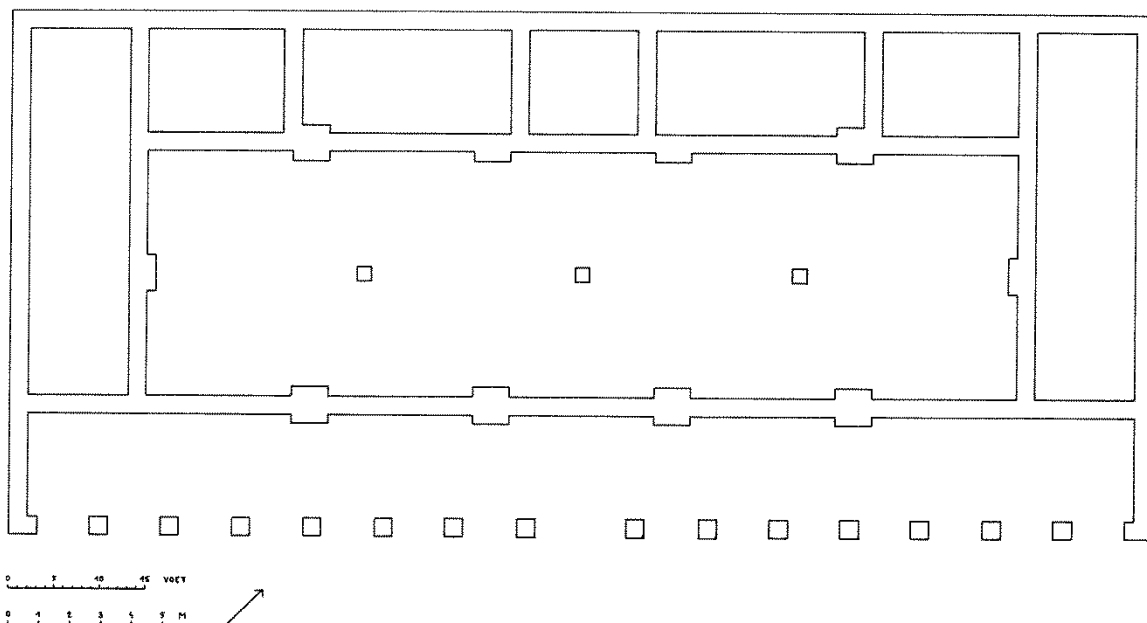
Figuur 12: 'Grondplan' van het proefsleuvenonderzoek op de Gallo-Romeinse villa van Merchtem²⁹

²⁶ Van den Vonder en Van de Velde 2007, 16-17.

²⁷ Van den Vonder 2008, 115-119

²⁸ Van den Vonder 2007.

²⁹ Van den Vonder 2008, 115-119



Figuur 13: Reconstructieplan van de porticusvilla³⁰

Verder zijn nog enkele middeleeuwse en post-middeleeuwse constructies in de omgeving van het plangebied vermeldenswaardig.

Ten oosten van het projectgebied situeert zich het Hof van Brabant, een alleenstaande hoeve uit de 17de eeuw (ID 3546). Ten zuiden bevindt zich de Speltkapel, een missiekapel uit de 7de eeuw die in de 14de eeuw herbouwd werd en afgebroken werd in 1854 (ID 10109), en het Appelkot kasteel, een site met walgracht uit de volle middeleeuwen (ID 3340).

Eveneens ten zuiden staan de resten van het Slagmolenhof; een beschermde alleenstaande hoeve dat eerst deel uitmaakte van het goed Terspelt en een geplaveide binnenplaats uit de 17de-18de eeuw heeft (ID 3543).

Ten westen van het projectgebied, situerend tussen de kerk en de Grote Molenbeek, zijn restanten van 'de Borgh' of 'de Burcht' aangetroffen. De ovaalvormige burchtmotte werd vermoedelijk in de 9de-10de eeuw opgericht en vormde een eenheid met de kerk. Rond 1580 werd de burcht, samen met een groot deel van het dorp, verwoest en in 1822 werd de motteheuvel gelijk gemaakt met de grond (ID 3341). De kerk (ID 3521) is ingepland buiten de oorspronkelijke dorpskom, nabij de burcht. Dit wijst op een eigenkerk-oorsprong met Sint-Pieter als patroonheilige. Vanaf het eerste kwart van de 12de eeuw was de kerk afhankelijk van de abdij van Affligem. In de 13de en 14de eeuw was de kerk voortaan gewijd aan Onze Lieve Vrouw ten Nooden en later kreeg de kerk een parochiale functie. Nog belangrijk is het feit dat in het vulsel van de koormuur Romeins afvalmateriaal werd aangetroffen. Ook zouden bij de rioleringswerken in 1920 12 sacrofagen uit eikenhout gevonden zijn. De vinder beweert dat deze een Frankische oorsprong hebben maar hier zijn geen wetenschappelijke bewijzen voor.

In de onmiddellijke omgeving van de kerk en de burcht bevindt zich een binnenmolen uit de 17de eeuw (ID 3541). Ten noorden van de oude burcht werd in 1580 een nieuwe burcht voor de Heren van Merchtem gebouwd. In 1768 werd deze vervangen door een kasteel in Louis XV-stijl (zie 2.2.2 Cartografische bronnen). Reeds in 1796-1798 werd het kasteel verwoest en in 1822 werd het afgebroken. Het goed werd verkaveld en één van de dienstgebouwen werd tot woonhuis verbouwd (ID 3338).

³⁰ Van den Vonder 2007.

2.4 Archeologische verwachting

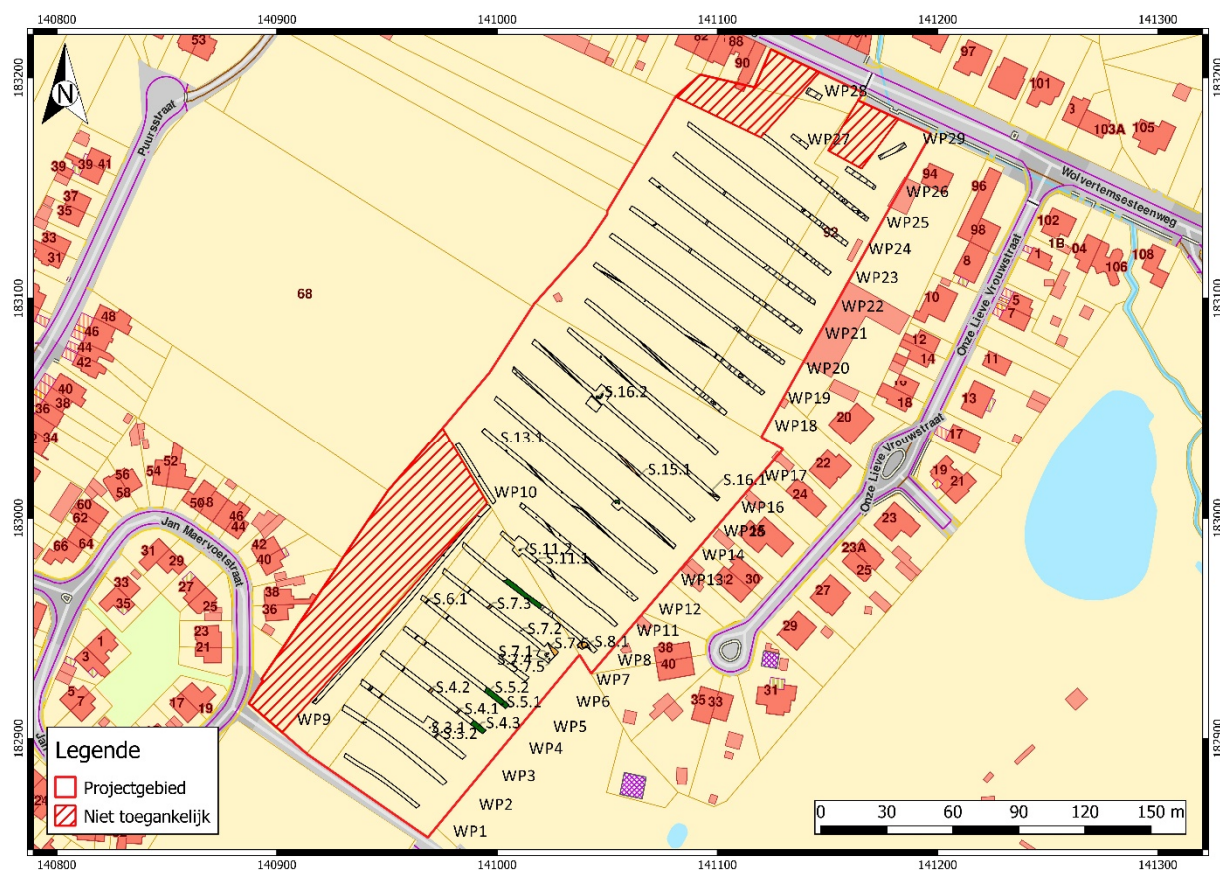
Op basis van eerder archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving van het plangebied kunnen sporen uit de Romeinse periode verwacht worden. Volgens de historische kaarten was het plangebied ingedeeld als weiland of akker. Hier kunnen archeologische sporen in de vorm van o.a. gedempte greppels en grachten van gevonden worden. Volgens de bodemkundige kaarten betreft het plangebied een natte zandleembodem die enkel bewerkbaar is bij goede drainage. Dit kan een menselijke occupatie van het terrein in het verleden in de weg hebben staan.

3 Methode

In dit hoofdstuk wordt eerst de toegepaste methodologie geschetst (werkwijze, planning, aanpak, strategie van het veldwerk).

3.1 Veldwerk

De prospectie met ingreep in de bodem bestond uit een standaard proefsleuvenonderzoek waarbij de methode van continue sleuven werd gebruikt. Parallele ononderbroken proefsleuven werden aangelegd over het volledige perceel, waarbij de afstand tussen de proefsleuven niet meer dan 15m bedroeg. De zijden van de kijkvensters waren maximaal de afstand tussen twee sleuven en voldoende groot om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De positie van deze sleuven werd, in samenspraak met de opdrachtgever en het Agentschap vooraf vastgelegd (Figuur 14).



Figuur 14: Inplanting proefsleuven en kijkvensters binnen het plangebied

Binnen het ca. 4,3 ha. groot onderzoeksgebied werd ongeveer 4440 m² onderzocht in 29 proefsleuven. Ongeveer 6170 m² van het projectgebied was niet toegankelijk. In het zuidwesten was perceel 678m net gezaaid. In samenspraak met de opdrachtgever werd beslist om dit terrein niet te prospecteren. In het noordwesten deed perceel 583a² dienst als parkeerruimte en in het noordoosten was een deel niet toegankelijk door de aanwezigheid van machines, septische putten en zandstort. Het totale onderzoeksgebied kreeg hierdoor een grootte van 3,7 ha. Met bijgevolg dat 11,8% van het terrein geprospecteerd is. Er werden 6 kijkvensters aangelegd (bij proefsleuven 3, 7, 8, 11, 14 en 16). Alle werkputten hadden dezelfde noordwest-zuidoost oriëntatie, behalve werkput 9 die min of meer zuid-noord georiënteerd was en werkput 29 die zuidwest-noordoost georiënteerd was. Het maaiveld bevond zich tussen 22,6 m in het noorden van het projectgebied en 23,8 m TAW

in het zuiden. Het vlak werd aangelegd op een gemiddelde diepte tussen 60 en 80 cm onder dit maaiveld.

De sleuven werden aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 15 ton met gladde graafbak van 1,80 m. In elke sleuf werd machinaal één vlak aangelegd op het archeologisch relevante en leesbare niveau; dit onder begeleiding van minstens één archeoloog. Vervolgens werd het vlak manueel bijgeschaafd, zodat de sporen het best zichtbaar waren en meteen konden worden ingekrast.

Van alle sleuven werden overzichtsfoto's gemaakt en van alle sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen werden ingetekend door middel van een *GPS* en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van het programma *Autocad* en *QGIS* werden de verzamelde data van de opgravingsvlakken verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Een paar sporen (S.3.001, S.7.002, S.7.005 en S.11.002) werden gecoupeerd om enkele van de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Per proefsleuf werd een diepere profielput aangelegd waarbij min. 30 cm van de moederbodem zichtbaar was. De locatie ervan stond in functie van het inzicht in de lokale bodemopbouw (en de diepte van verstoring). Bij elke profielput werd de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid. Deze bodemprofielen werden opgemeten, opgekuist, gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes.

Meteen na afloop van het onderzoek werden de proefsleuven gedicht om verdere degradatie en instabiliteit van het terrein te voorkomen. Dit gebeurde met instemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4 Resultaten

4.1 Bodem (P. Pawelczak)

In elke proefsloef werd ten minste één bodemprofiel (pedon) gezet. Deze profielen werden zo gelijkmatig mogelijk over het hele terrein verspreid aangelegd, om het best mogelijke beeld van de bodemopbouw te krijgen. In onderstaande beschrijving zullen uiteraard niet alle profielen besproken worden, eerder worden enkele uitgelicht die kunnen dienen als voorbeeld voor de anderen. (Figuur 15).

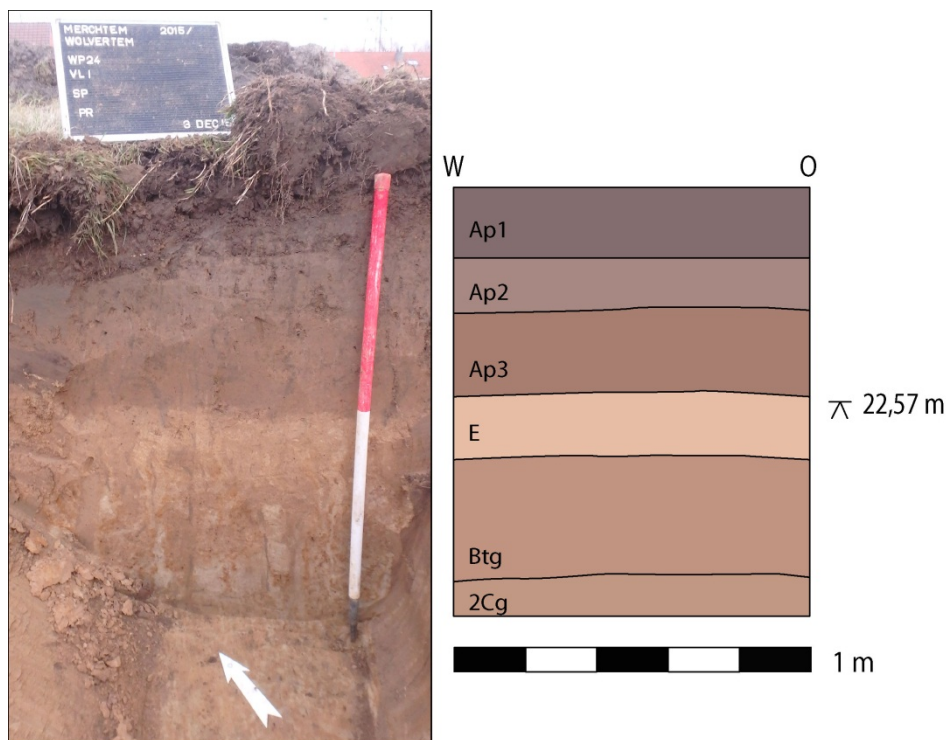


Figuur 15: Aanduiding bodemprofielen die hier besproken worden

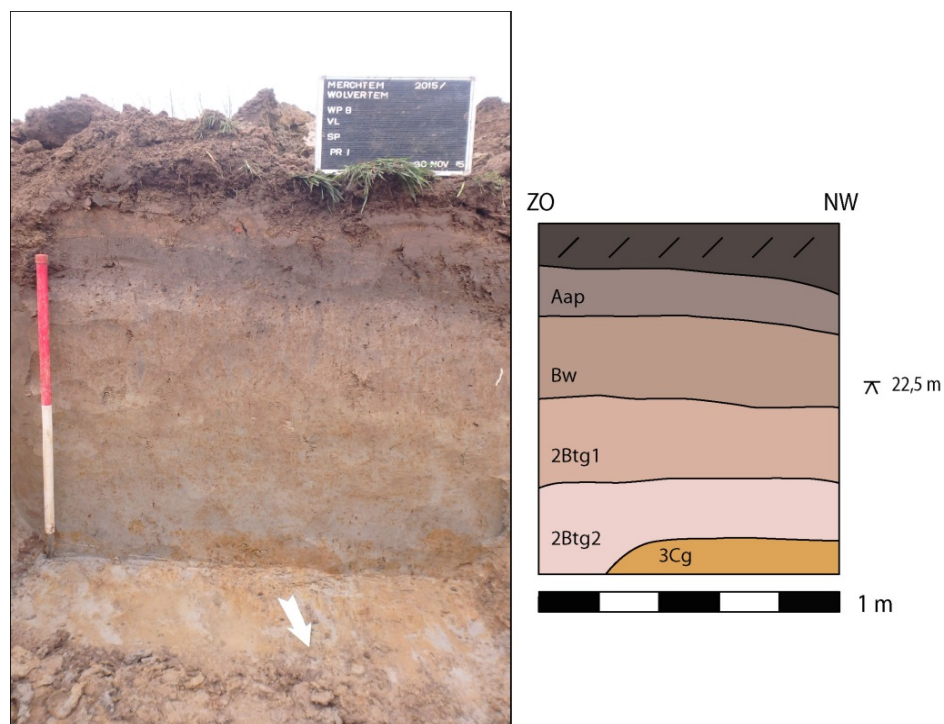
Alle geregistreerde profielen vertonen verschillende varianten van de bodemserie **Ldc** (matig droge zandleembodems met textuur B-horizont – *Haplic Luvisols* volgens **WRB**)³¹, zoals ook reeds aangegeven op de bodemkaart Vlaanderen.

Onder de grijsbruine Ap-horizont lag een bleekbruine horizont, die een onzekere oorsprong heeft. Op sommige plaatsen, zoals in proefsloef 24, is deze horizont duidelijk een oude, uitgeloopte Ap-horizont met een typische, scherp verploegde overgangszone tussen de onderliggende, lichtgele E-horizont (Figuur 16). Op andere locaties, zoals bij voorbeeld in proefsloef 8, vertoont hij echter eigenschappen van verbruining (Bw-horizont). Het is mogelijk dat het hier gaat om een oorspronkelijke E-horizont, die later gedeeltelijk verploegd en verbruind is geraakt onder invloed van bioturbatie (Figuur 17).

³¹ DOV Vlaanderen bodemverkenner, 2015



Figuur 16: Profiel 24.1



Figuur 17: Profiel 8.1

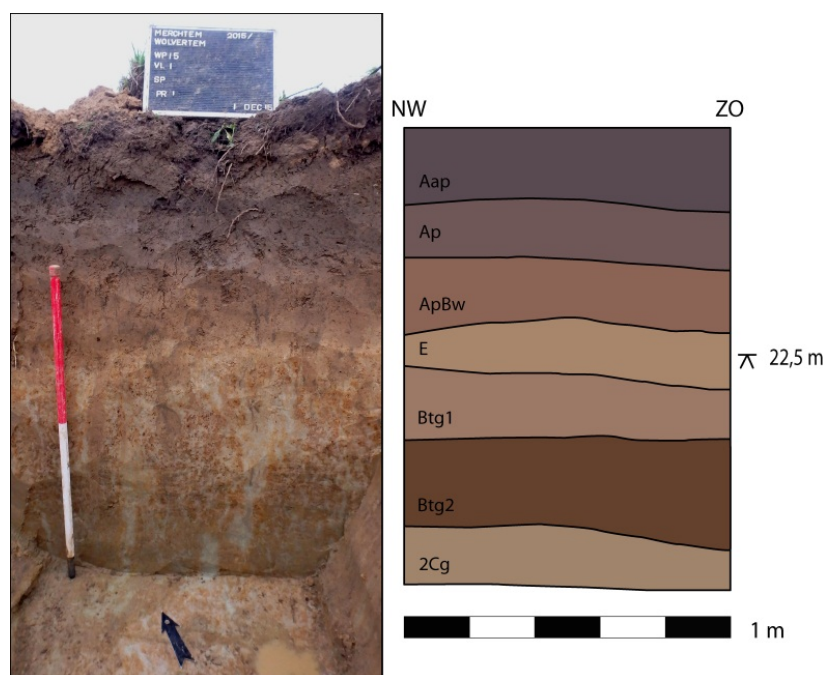
Deze verploeging doet natuurlijk vragen rijzen met betrekking tot landbouwactiviteit binnen het gebied. Deze was waarschijnlijk tijdens de laatste eeuwen, plaatselijk, vrij intensief. Toch kunnen

geen directe verbindingen gemaakt worden tussen de historische kaarten, vooral met betrekking tot perceelindeling en landgebruik, en de resultaten van het bodemonderzoek.

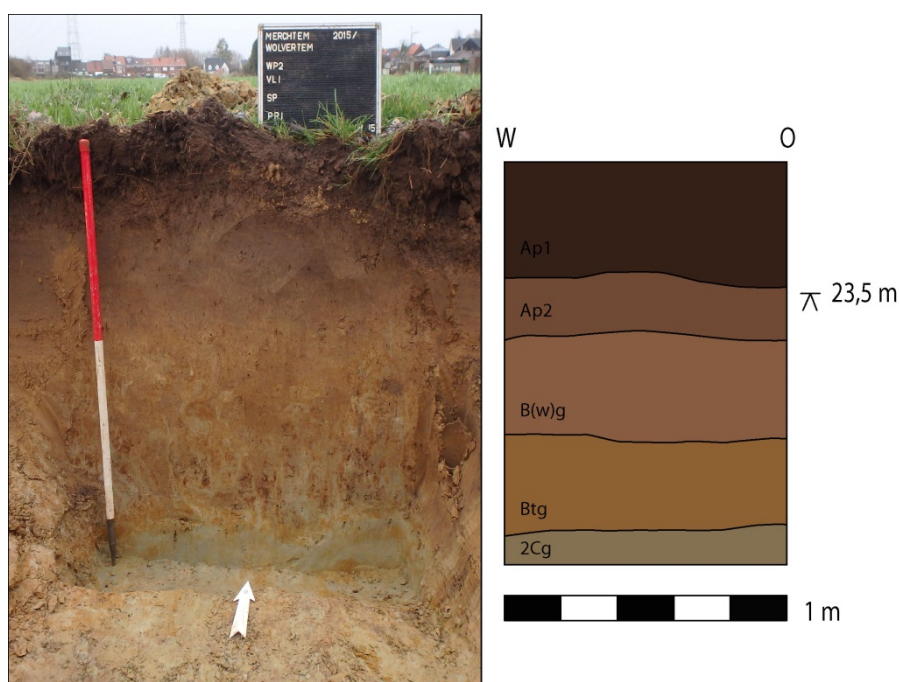
Als de oorspronkelijke E-horizont bewaard is, is deze nooit meer dan 20 cm dik. In deze horizont kunnen meestal ook voor het eerste roestverschijnselen waargenomen worden. Maar deze zijn zeker ook nog zichtbaar in de onderliggende Bt-horizont(en), die vaak tot wel 50cm dik kunnen zijn.

Deze textuur-B horizont is sterk gevlekt, vaak sterk gebioturbeerd en rijk aan kleine ijzerconcreties.

Zoals verwacht was ook af en toe het tertiaire materiaal zichtbaar in het profiel, dit bestond uit een sterk siltig zand (Figuur 19).



Figuur 18: Profiel 15.1



Figuur 19: Profiel 2.1

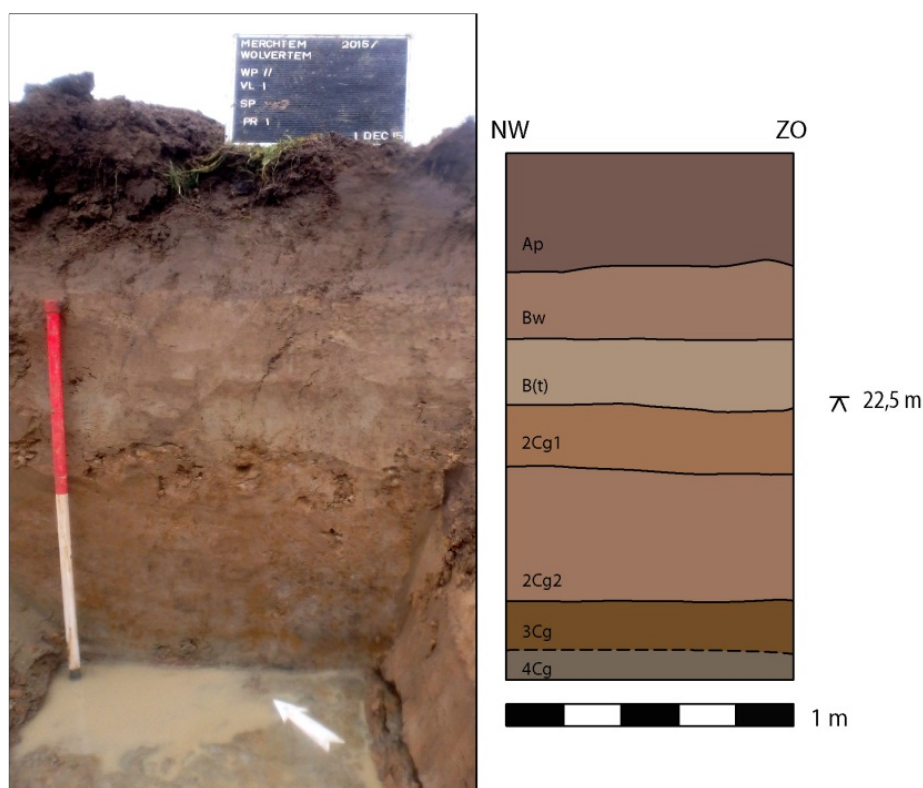
Op de grens tussen de bovenliggende, lemige horizont en het tertiaire materiaal werden kleine kiezelstenen aangetroffen, die kenmerken van watertransport (afrondding van de kiezels) vertonen.

Hoogstwaarschijnlijk werd ook een herwerkt en herafgezet, tertiair materiaal in vorm van kleine kalkconcreties in het quartair materiaal in proefsleuven 11 en 12 gedocumenteerd (Figuur 20). In de eerste werkput manifesteerden zij zich in de vorm van een aparte laag, maar in de tweede waren zij slechts in beperkte mate aanwezig. Volgens de Quartaire profieltypekaart, kaartblad 23 Mechelen³², zijn dit soort afzettingen te vinden in de omgeving van het onderzoekerrein. Op deze concreties na waren echter alle overige profielen (ook in werkput 11 en 12) volledig kalkloos.

De geregistreerde bodemprofielen waren allemaal redelijk homogeen qua textuur. De meeste horizonten bestonden uit Lz1 (zwak zandige leem). Alleen de dieper liggende horizonten, die waarschijnlijk uit herwerkt zandig tertiair substraat bestonden, hebben de textuur klasse Lz3 (sterk zandige leem) of Zs4 (uiterst siltig zand). Alleen in werkput 8 werd een hogere klei-inhoud in de B-horizont gedocumenteerd, die bestond uit Ks4 (uiterst siltige klei).

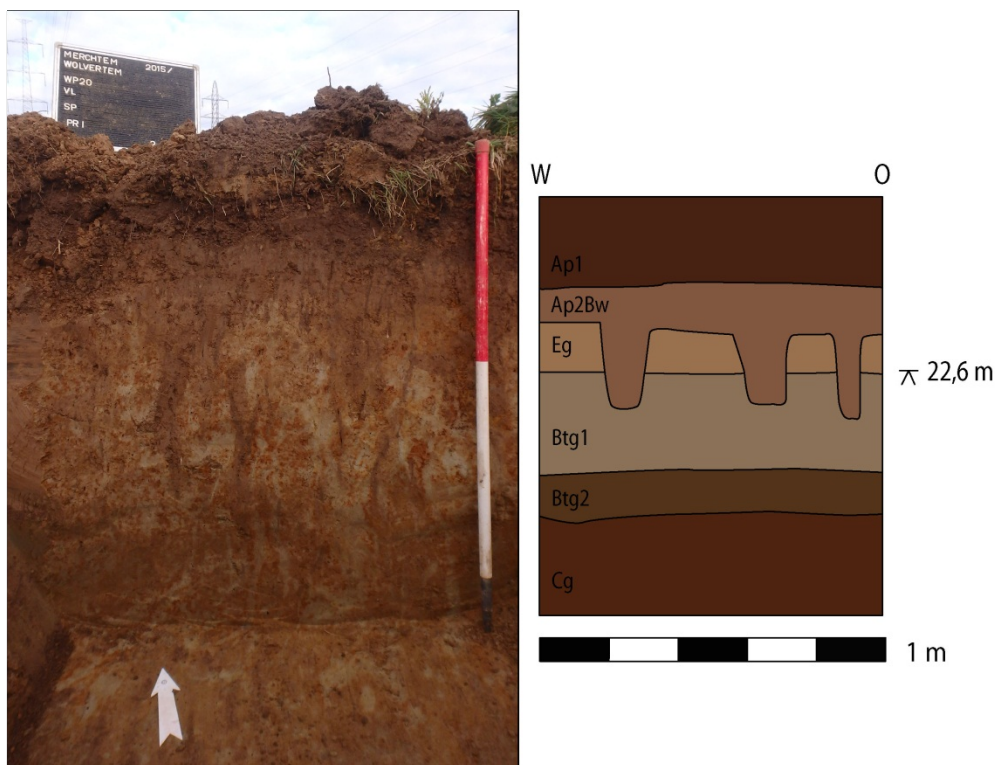
De verschillen tussen bepaalde profielen zijn te wijten aan een verschillende intensiteit en vorm van landgebruik en, hiermee samenhangend, de bodemprocessen (verbruining, uitloging) en hun intensiteit. Ook de diepte van het tertiaire substraat kan hiermee gelinkt worden.

Er is geen sprake van begraven bodems: de oorspronkelijke bodem was meestal tot in de E-horizont geploegd. De archeologische sporen zullen normaal redelijk goed zichtbaar zijn boven de Bt-horizont. Er is dus geen bodemkundige verklaring voor afwezigheid van de sporen op het grootste deel van het terrein.



Figuur 20: Profiel 11.1

³² Bogemans F. 1996



Figuur 21: Profiel 20.1

4.2 Spoorbeschrijving en interpretatie

4.2.1 Algemeen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden verspreid over de 29 werkputten slechts 21 sporen aangetroffen (Tabel 1). De sporen vormen onderling geen onderdeel van een structuur. Vanwege het ontbreken van dateerbaar vondstmateriaal is het onmogelijk deze sporen te dateren. De beperkte hoeveelheid antropogene sporen toont aan dat het meer dan 4 ha grote terrein geen of nauwelijks bewoningsgeschiedenis kent. Het deed vermoedelijk dienst als veld, weiland, akker of bebost gebied. Het noorden van het terrein kent een eerste inplanting in de 20ste eeuw bij de aanleg van het voetbal- en baseballveld (zie verder).

Interpretatie	Aantal
Kuil	7
Greppel	9
Natuurlijk	5
Totaal	21

Tabel 1: Sporenlijst

4.2.2 Beschrijving en interpretatie van de sporen

a) Kuilen

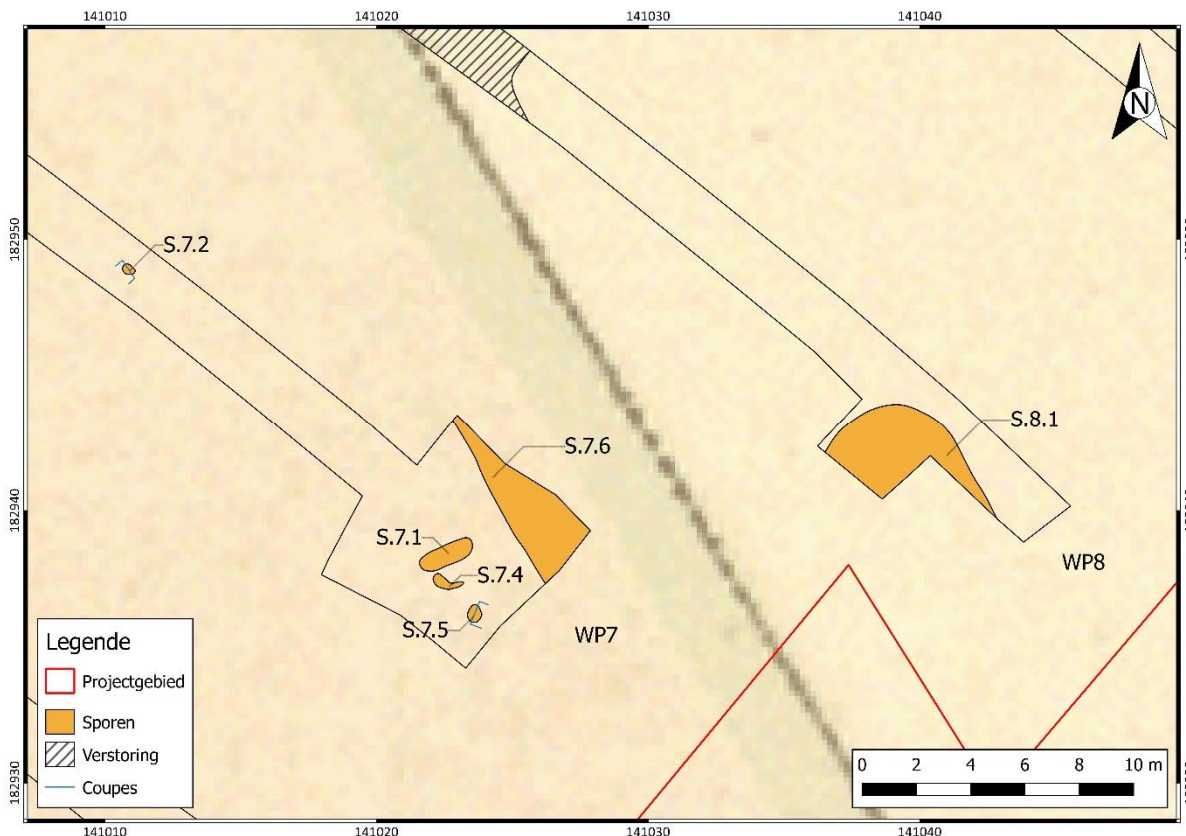
Zeven sporen werden als kuil geregistreerd maar na het couperen van enkelen werd deze interpretatie eerder twijfelachtig. Dit enerzijds door het diffuus patroon van de vulling en anderzijds door het ontbreken van vondstmateriaal. Spoor 3.001 had een heterogene grijze vulling met houtskoolspikkels. Na couperen viel op dat het spoor erg gebioturbeerd en vaag afgelijnd was (Figuur 22). Een antropogene aard lijkt betwistbaar.



Figuur 22: Spoor 3.001 in vlak (links) en in coupe (rechts)

Bij het aantreffen van S.7.001 werd besloten een kijkvenster te graven rondom dit spoor (Figuur 23). Twee andere kuilen (S.7.004 en 7.005) en een greppel (S.7.006) konden worden afgelijnd. Sporen 7.002 en 7.005 werden gecoupeerd (Figuur 24). Deze twee sporen kunnen restanten van kuilen zijn maar vanwege het ontbreken van vondstmateriaal en vanwege de vrij diffuse vulling kan dit niet met zekerheid gezegd worden. Spoor 7.004 had een zeer onregelmatige vorm wat doet vermoeden dat het eerder een natuurlijk spoor betreft.

In werkput 8 net ten noorden van werkput 7 werd een groter spoor opgemerkt. Ook hier werd een kijkvenster getrokken. Doordat het terrein in het zuidoosten van de proefsleuven vrij nat was en vanwege de aanwezigheid van een perceelafbakening op de historische kaarten op deze locatie kunnen deze sporen vermoedelijk in verband gebracht worden met een oude perceelgrens (Figuur 23). De perceelgrens is heden nog steeds een afbakening in de vorm van een gracht die binnen het projectgebied ingebuisd was en aangesneden werd in werkputten 8 en 10.



Figuur 23: Kijkvensters bij werkputten 7 en 8 geprojecteerd op de Atlas van de Buurtwegen (ca.1840)



Figuur 24: Spoor 7.002 (rechts) en 7.005 (links) in coupe

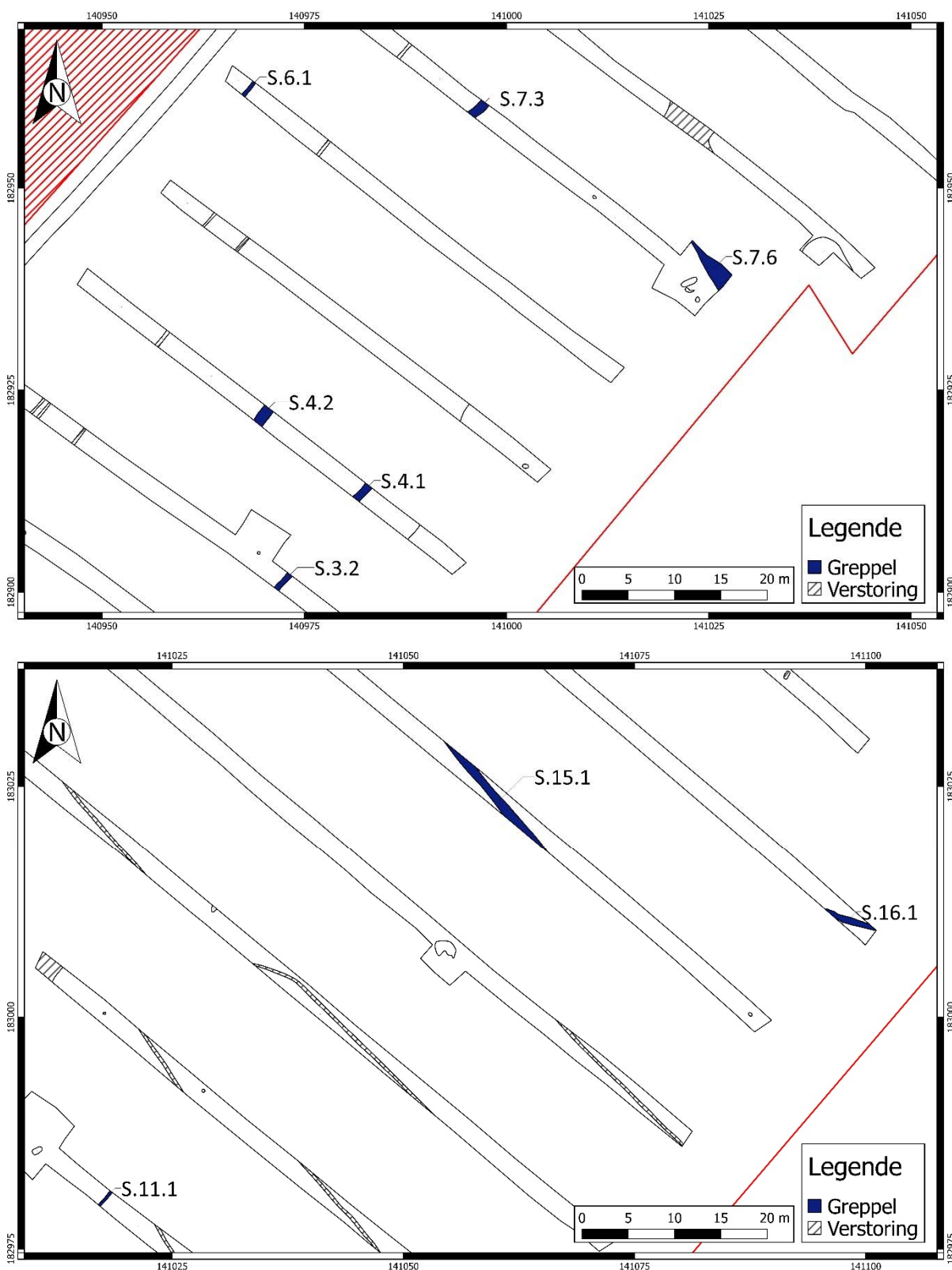
In het noordwesten van werkput 11 werd een kuil (S.11.001) afgelijnd met een lichtgrijze vulling en inclusies van houtskoolspikkels, baksteenspikkels, ijzerfragmenten en verbrande leem. Rondom de kuil werd een kijkvenster aangelegd maar er werden geen andere sporen opgemerkt.



Figuur 25: Spoor 11.002 in coupe

b) Greppels

Over het gehele terrein werden verschillende greppels opgemerkt (Figuur 26). Lineaire sporen die met zekerheid een recente datering hebben (drainage, bekabeling) kregen geen spoornummer. 9 greppels kregen wel een spoornummer: S.3.002, 4.001, 4.002, 6.001, 7.003, 7.006, 11.001, 15.001, 16.001. Sporen 3.002 en 4.001 kunnen herleid worden tot dezelfde greppel welke geprojecteerd kan worden op een perceelafbakening op de Popp-kaart. Ook spoor 7.006 is afgebeeld op de historische kaarten (zie Figuur 23). Greppels 15.001 en 16.001 leken in eerste instantie groot potentieel te hebben om het restant van een erfafbakening te vormen. Ze hadden beiden een bruingrijze vulling met inclusies van houtskoolspikkels en ijzerfragmenten. Toch werden geen andere antropogene sporen in de onmiddellijke omgeving van de greppels opgemerkt. Ze kunnen niet herkend worden op historische kaarten en er werd geen dateerbaar materiaal in aangetroffen wat een datering onmogelijk maakt.



Figuur 26: Aangetroffen greppels in proefsleuven

c) Natuurlijk

De overige 5 sporen (S.4.003, 5.002, 7.002, 7.004 en 16.002) worden vanwege hun vorm geïnterpreteerd als natuurlijk (Figuur 27 en Figuur 28).



Figuur 27: Spoor 16.2 werd vanwege zijn zeer onregelmatige vorm als natuurlijk geïnterpreteerd.



Figuur 28: Natuurlijk spoor in werkput 22

d) Recente sporen

Over het gehele terrein werden verschillende recente verstoringen aangetroffen. Het betreft voornamelijk greppels van drainagesystemen en recente vergravingen. In werkput 3 tem 7 werd in het noordwesten een kabel aangesneden. Vanaf werkput 18 tem 29 waren de proefsleuven in het oosten zwaar verstoord (Figuur 29). Deze verstoringen komen overeen met de grens van een vroeger voetbalveld zoals te zien is op een orthofoto uit 2000-2003 (Figuur 30). In de verstoring werden verschillende kuilen gevonden met afval van bierdopjes, glas en andere rommel. De bodem was op

enkele plaatsen zwaar vervuild, had een blauwe kleur en er kon een geur van mazout worden waargenomen.



Figuur 29: Zwaar verstoorde werkput (WP26)

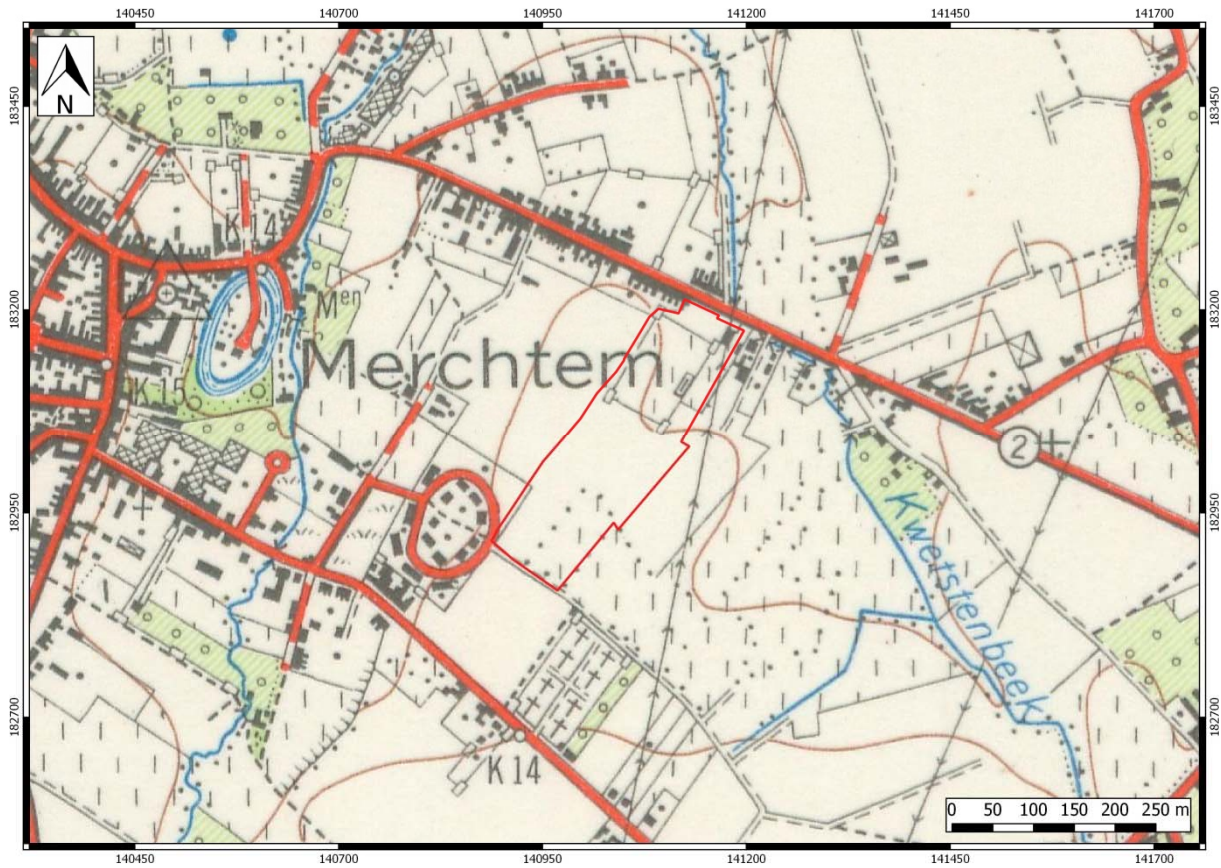


Figuur 30: Verstoring in het oosten van de werkputten 18 tem 29 loopt gelijk met de grens van het voetbalveld en de kantine (orthofoto 2000-2003)

Tot en met het jaar 2007 was het projectgebied ingepland als voetbalterrein van *FC Merchtem 2000* en baseballveld van *The Merchtem Cats*. In 2006 werd de vergunning voor een herlocatie van de sportvelden naar een terrein tussen de Onzelievevrouwstraat, Kleistraat en de Puursstraat goedgekeurd (Mini BPA recreatie MB dd. 21/09/2006).³³ Deze herlocatie vond plaats omdat de voetbalterreinen volgens het gewestplan gelegen waren in woongebied en er een reële druk bestond om deze gronden te ontwikkelen.³⁴ Wanneer de voetbalvelden binnen het projectgebied werden aangelegd is niet helemaal duidelijk maar op een luchtfoto uit 1979-1990 zijn de velden reeds aanwezig. Voetbalclub *KHO Merchtem-Bussegem* werd opgericht in de jaren '30 van de vorige eeuw maar ging in 2000 failliet. Toen werd een nieuwe club *FC Merchtem 2000* opgericht. Op een topografische kaart uit 1960-1961 is het voetbalveld reeds ingeplant (Figuur 31).

³³ Goossens 2011, 1.

³⁴ Beleidsplan lokale economie 2010-2012, 25.



Figuur 31: Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart uit 1960-1961³⁵

³⁵ Cartesius.be

5 Vondstmateriaal

Bij de aanleg van het vlak werden slechts twee vondsten aangetroffen; bij spoor 11.001 werd een klein niet determineerbaar metalen voorwerp gevonden en in werkput 17 werd handgevormd aardewerk verzameld. Deze bescheiden vondsten dragen inhoudelijk niets bij aan het archeologische vooronderzoek.

6 Besluit

6.1 Algemeen

Tijdens het archeologisch vooronderzoek in Merchtem werden slechts 21 archeologische sporen aangetroffen. Het archeologisch potentieel van het terrein wordt bijzonder laag ingeschat.

Ondanks de nabijheid van een Gallo-Romeins villadomein ten zuidoosten van het projectgebied werden geen Gallo-Romeinse sporen aangesneden. Vermoedelijk bevond verdere Gallo-Romeinse occupatie zich meer naar het zuiden en oosten in de omgeving van de Kwetstenbeek en de Romeinse heirbaan tussen Asse en Rumst. Misschien heeft het onderzoeksgebied dienst gedaan als weiland of akker of was het in die periode bebost. Hier zijn echter geen concrete bewijzen voor.

6.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?

Zie hoofdstuk 4.1

Waarvoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?

Slechts op enkele locaties lijken enkele horizonten te ontbreken, wat duidelijk te wijten was aan recente vergravingen. Op enkele locaties leek een originele E-horizont wat sporen van verploeging en verbruining te vertonen, maar deze kon dus nog wel herkend worden.

Zijn er tekenen van erosie?

Er zijn hiervoor geen duidelijke aanwijzingen. Er is enkel op een groot deel van het terrein een duidelijk menselijke verstoring van het terrein door vergravingen. Ook waren duidelijk sporen van verploeging aanwezig, maar deze reikte slechts tot aan de E-horizont, waardoor sporen nog wel duidelijk zichtbaar zouden zijn in de onderliggende Bt-horizont.

In hoeverre is de bodemopbouw intact?

Deze is voor $\frac{3}{4}$ van het terrein duidelijk goed bewaard. Enkel in het meer noordoostelijk en noordelijke deel, waar voor aanvang van het onderzoek kantines van de voetbalpleinen stonden is een diepe verstoring aanwezig.

Er is wel een duidelijke verploeging zichtbaar van een originele E-horizont, maar deze heeft geen enorme impact gehad.

Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?

Deze lijken niet aanwezig te zijn.

Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Er werden slechts 21 sporen aangetroffen. 9 sporen betreffen greppels, 7 sporen werden als kuil geïnterpreteerd en 5 zijn van natuurlijke aard.

Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

16 sporen zijn antropogeen en 5 zijn natuurlijk.

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De bewaringstoestand is goed.

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Er werden geen structuren aangetroffen.

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Datering van de sporen was onmogelijk vanwege het ontbreken van dateerbaar vondstmateriaal.

Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

De beperkte hoeveelheid sporen doen vermoeden dat de gronden in het verleden ingenomen werden als akker, weiland of bos.

Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

Slechts twee greppels (S.15.001 en S.16.001) deden denken aan een erfomsluiting. Er werden echter geen antropogene sporen in de buurt aangetroffen waardoor deze interpretatie eerder twijfelachtig is. De overige zeven greppels en andere lineaire sporen wijzen eveneens niet op een inrichting van een nederzetting.

Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;

Niet van toepassing

Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?

Wat is de omvang?

Komen er oversnijdingen voor?

Wat is het, geschatte, aantal individuen?

Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen? Is er een link met de nabijgelegen Romeinse villa?

Er werden geen sporen aangetroffen die duidelijk verbonden kunnen worden met de Romeinse occupatie op een nabijgelegen terrein.

Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

De aanwezige sporen waren nog duidelijk leesbaar op de Bt-horizont. De bovenliggende E-horizont was te sterk verstoord door bioturbatie, menselijke verstoring en verbruiningsprocessen om goed leesbaar te zijn.

Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?

Het landschap is over het algemeen vrij vlak, waardoor processen zoals erosie/afzetting van colluvium niet voorkomen. De enige impact die kon waargenomen worden was een verploeging van een deel van de bodem (Ap en originele E-horizont) en processen van verbruining in de originele E-horizont.

Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Deze is er niet meteen. De aanwezige sporen waren goed leesbaar op de Bt-horizont. Indien er meerdere archeologische sporen aanwezig zouden zijn, zouden deze goed moeten te zien geweest zijn.

Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?

Niet van toepassing.

Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?

Niet van toepassing.

Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Niet van toepassing.

Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

De geplande ruimtelijke ontwikkeling heeft geen impact op archeologische vindplaatsen.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging wegnomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Er zijn geen waardevolle archeologische vindplaatsen aangetroffen en bijgevolg is er geen bedreiging.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Niet van toepassing.

Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijk onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Niet van toepassing.

6.3 Advies

BAAC Vlaanderen bvba adviseert geen vervolgonderzoek op de terreinen aan de Wolvertemsesteenweg te Merchtem.

7 Bibliografie

- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015a: *Kleurenorthofoto's* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015b: *Topografische kaarten NGI* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015c: GRB [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015d: *Ferrariskaart* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015e: *Atlas der Buurtwegen (1841)* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2015f: *Atlas cadastral parcellaire de la Belgique* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- BELEIDSPLAN LOKALE ECONOMIE 2010-2012, bijlagen.
- BOGEMANS F., 1996: Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, *Kaart 23 Mechelen*, Vrije Universiteit Brussel, Vlaamse overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel
- BUFFEL P., VANDENBERGHE N., VACKIER M., 2009: Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest, *Kaartblad 23, Mechelen*, Belgische Geologische Dienst, Leuven.
- CARTESIUS, kaarten, plattegronden, schetsen en luchtbeelden [online], http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/25k_{96357E3E-8620-4198-809B-848B2CFC6175}_default_404000/MapServer&lang=nl (geraadpleegd op 8 december 2015).
- CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI) 2015: *Merchtem* [online], <https://cai.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- DEBRABANDERE F., DEVOS M., MENNEN V., RYCKEBOER H., VAN OSTA W. 2010: De Vlaamse gemeentenamen, Verklarend woordenboek, Brussel.
- DOV VLAANDEREN 2015: Databank Ondergrond Vlaanderen, bodemverkenner [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2015a: *Restanten van de aanleg rond het kasteel en de burchtmotte van Merchtem*. Inventaris van het Landschappelijk Erfgoed [online]. ID 134072, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/ile/park/134072> (geraadpleegd op 7 december 2015).
- GOOSSENS S. 2011: *MER-SCREENING, BPA Puursstraat*, Vlaams-Brabant, Merchtem, Dossier nr. 23052.

- HASQUIN H, 1980: Gemeenten van België, geschiedkundig en administratie-geografisch woordenboek, La Renaissance du Livre, Gemeentekrediet van België.
- LOUIS A., 1965: Verklarende tekst bij het kaartblad Merchtem 72 E, Bodemkaart van België, Instituut tot aanmoediging van het Wetenschappelijke Onderzoek in Nijverheid en Landbouw, Gent.
- MERCHTEM, geschiedenis [online], <http://www.merchtem.be/fb111sszd924ggib1bqib231.aspx> (geraadpleegd op 7 december 2015)
- VAN DEN VONDER I. 2007: *Een Gallo-Romeinse villa met grafveld te Merchtem-Dooren (voorlopige resultaten)*, in Feniks 2, Jaarboek van de archeologische vereniging Agilas vzw.
- VAN DEN VONDER I., VAN DE VELDE E. 2007: *De Gallo-Romeinse villa van Merchtem-Dooren (voorlopige resultaten)*, in Archeologie 2007, Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant, Provincie Vlaams-Brabant.
- VAN DEN VONDER I., 2008: Een Gallo-Romeinse villa met grafveld te Merchtem-Dooren (Vlaams-Brabant), in Romeinendag 2008, jaarlijks Belgisch congres voor Romeinse archeologie, Brussel.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent

8 Lijst met figuren

Figuur 1: Situering onderzoeksgebied op orthofoto	1
Figuur 2: Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart	3
Figuur 3: Situering onderzoeksgebied op de GRB	4
Figuur 4: Situering onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen.....	5
Figuur 5: Situering onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart	6
Figuur 6: Situering onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart	7
Figuur 7: Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen.....	8
Figuur 8: Situering onderzoeksgebied op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778).....	9
Figuur 9: Situering onderzoeksgebied op de Atlas van de Buurtwegen (ca.1840)	10
Figuur 10: Situering onderzoeksgebied op de Popkaart (1860.....	11
Figuur 11: CAI-kaart van het onderzoeksgebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving	12
Figuur 12: 'Grondplan' van het proefsleuvenonderzoek op de Gallo-Romeinse villa van Merchtem..	13
Figuur 13: Reconstructieplan van de porticusvilla	14
Figuur 14: Inplanting proefsleuven en kijkvensters binnen het plangebied	16
Figuur 15: Spoor 3.001 in vlak (links) en in coupe (rechts)	23
Figuur 16: Kijkvensters bij werkputten 7 en 8 geprojecteerd op de Atlas van de Buurtwegen (ca.1840)	24
Figuur 17: Spoor 7.002 (rechts) en 7.005 (links) in coupe	24
Figuur 18: Spoor 11.002 in coupe	25
Figuur 19: Aangetroffen greppels in proefsleuven	26
Figuur 20: Spoor 16.2 werd vanwege zijn zeer onregelmatige vorm als natuurlijk geïnterpreteerd. ...	27
Figuur 21: Natuurlijk spoor in werkput 22	27
Figuur 22: Zwaar verstoorde werkput (WP26).....	28
Figuur 23: Verstoring in het oosten van de werkputten 18 tem 29 loopt gelijk met de grens van het voetbalveld en de kantine (orthofoto 2000-2003).....	29
Figuur 24: Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart uit 1960-1961.....	30

9 Bijlagen

9.1 Lijsten

9.1.1 Sporenlijst

9.1.2 Fotolijst

9.1.3 Vondstenlijst

9.1.4 Profielenlijst

9.1.5 Tekenvellen

9.2 Kaartmateriaal: overzichtsplaan

9.3 Digitale versie van het rapport, de bijlagen, de bodemprofielen, sporencoupees en het fotomateriaal

Bijlage 9.1.1. Sporenlijst

Spoor	WP	Vlak	Interpretatie	Vorm	Kleur	Inclusies	Hom/Het	Textuur	Spoorrelaties
3.001	3	1	kuil?natuurlijk?	rond	grijs	hk, bio2, Fe	het	leem	zeer twijfelachtig, erg diffuus
3.002	3	1	greppel	lineair	bruin	Bsspik1, Fe	het	leem	zeer vaag
4.001	4	1	greppel	lineair	bruin	NS, Fe, Mn	het	leem	=S.3.002
4.002	4	1	greppel	lineair	bruin	Bsspik1, bio, hk	het	leem	vaag
4.003	4	1	depressie?	laag	bruin	Fe, bsspik	het	leem	=S.5.002
5.001	5	1	kuil	ovaal	bruin	Fe, bio	het	leem	
5.002	5	1	depressie?	laag	bruin	Fe, bsspik	het	leem	=S.4.003
6.001	6	1	greppel	lineair	bruin	bio	het	leem	
7.001	7	1	kuil	rechthoekig	blauwgrijs	mn, Fe	het	leem	
7.002	7	1	natuurlijk	rond	blauwgrijs	mn, Fe	het	leem	
7.003	7	1	greppel	lineair	bruin	mn, Fe	het	leem	
7.004	7	1	natuurlijk	onregelmatig	blauwgrijs	mn, Fe	het	leem	
7.005	7	1	kuil?natuurlijk?	ovaal	blauwgrijs	mn, Fe	het	leem	twijfelachtig
7.006	7	1	greppel	lineair	lichtgrijs	mn, Fe, bsspik	het	leem	
8.001	8	1	kuil	rond	grijs	Fe	het	leem	deels in kijkvenster
11.001	11	1	greppel	lineair	grijs	hk, bsspik, Fe	het	leem	
11.002	11	1	kuil	ovaal	lichtgrijs	bsspik, hk, vb, Fe	het	leem	
13.001	13	1	kuil	ovaal	bruin, (donker)grijs gevlekt	bio2, hk1	het	leem	twijfelachtig
15.001	15	1	greppel	lineair	bruingrijs	Fe, hk, bsspik, vl	het	leem	
16.001	16	1	greppel	lineair	bruin gevlekt	Fe, bio, hk	het	leem	
16.002	16	1	natuurlijk	onregelmatig	grijs, donkergrijs gevlekt	hk2, aw	het	leem	vreemde vorm

Bijlage 9.1.3. Vondstenlijst

Vondst	WP	Vlak	Spoor	Vulling	Categorie	Context	Datum
1	11	1	1		metaal	aanvl	1/12/2015
2	17	1			aw	aanvl	2/12/2015

Bijlage 9.1.4. Profielen

Profiel	WP	Richting	Tekenvol	Datum
1.1	1	ZW	1	30/11/2015
2.1	2	NO	1	30/11/2015
3.1	3	NO	1	30/11/2015
4.1	4	NO	1	30/11/2015
5.1	5	NO	1	30/11/2015
6.1	6	NO	1	30/11/2015
7.1	7	NO	1	30/11/2015
8.1	8	ZW	1	30/11/2015
9.1	9	ZO	2	1/12/2015
11.1	11	NO	2	1/12/2015
12.1	12	NO	2	1/12/2015
13.1	13	NO	2	1/12/2015
14.1	14	NO	2	1/12/2015
15.1	15	NO	2	1/12/2015
16.1	16	NO	3	2/12/2015
17.1	17	NO	3	2/12/2015
18.1	18	NO	3	2/12/2015
19.1	19	ZW	3	2/12/2015
20.1	20	NO	3	2/12/2015
21.1	21	ZW	3	2/12/2015
22.1	22	ZW	3	2/12/2015
23.1	23	ZW	3	2/12/2015
24.1	24	NO	3	3/12/2015
25.1	25	NO	3	3/12/2015

Bijlage 9.1.5. Tekenvellen

Tekenvel	Formaat	WP	Inhoud	Datum aanmaak	Gecontroleerd	Gescand
1	A3	verschillende werkputten	profielen	30/11/2015-03/12/2015	x	x
2	A3	verschillende werkputten	profielen	30/11/2015-03/12/2015	x	x
3	A3	verschillende werkputten	profielen en sporencoupes	30/11/2015-03/12/2015	x	x

